

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.411.002.01.2023

Pan Krzysztof Woś
Prezes Wód Polskich
Państwowe Gospodarstwo Wodne
Wody Polskie
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
ul. Żelazna 59a
00-848 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I/23/002 – Budowa, działanie i likwidacja zapory wodnej w Gminie Wilkowice w województwie śląskim

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach ul. Henryka Sienkiewicza 2, 44-100 Gliwice ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mirosław Kurz Dyrektor RZGW ² , od 6 maja 2020 r. ³
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Realizacja Inwestycji Zbiornika.2. Eksploatacja i przeprowadzenie rozbiórki Zbiornika.
Okres objęty kontrolą	Lata 2018 - 2023 (do zakończenia czynności kontrolnych, tj. do 30 czerwca 2023 r.) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, o ile mają one związek z kontrolowaną działalnością.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	<ol style="list-style-type: none">1. Wojciech Graca, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/37/2023 z 6 lutego 2023 r.2. Przemysław Witek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/36/2023 z 6 lutego 2023 r.

(akta kontroli str. 1-15)

¹ Dalej: „RZGW”.

² Dalej: „Dyrektor”.

³ Wcześniej w okresie objętym kontrolą Dyrektorem byli Tomasz Cywiński do 22 lutego 2018 r., Łukasz Lange od 23 lutego 2018 r. do 22 kwietnia 2020 r. oraz Marcin Jarzyński od 23 kwietnia do 5 maja 2020 r. i od 6 grudnia 2021 r. do 19 lipca 2022 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Uzasadnienie
oceny ogólnej

NIK negatywnie ocenia projektowanie i realizację zbiornika na potoku Wilkówka, gmina Wilkowice. Mając jednak na uwadze, że RZGW nie uczestniczył w procesie realizacji Zbiornika, a jest jedynie *następcą prawnym* Śląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Katowicach⁶, NIK nie formułuje nieprawidłowości pod adresem tej jednostki, ani też wniosków i uwag.

W ocenie NIK, w toku projektowania i realizacji Zbiornika popełniono błędy, za które odpowiada poprzednik prawny RZGW – SZMiUW, który nie dochował staranności na etapie weryfikowania poprawności i kompletności dokumentacji projektowej. Należyte wykonanie inwestycji w istniejących warunkach terenowych i geologicznych wymagało najwyższej staranności na wszystkich etapach – projektowania, realizacji i eksploatacji, której nie dochowano, czego wynikiem było utracenie nakładów w kwocie 6,0 mln zł poniesionych na prace budowlane⁷. NIK ocenia, że wydatkowanie ze środków publicznych powyższej kwoty na inwestycję, która w praktyce nie spełniła żadnej z określonych dla niej funkcji, było działaniem niegospodarnym.

Ekspertyzy dotyczące stanu technicznego i przyczyn braku możliwości wykorzystywania zapory zgodnie z jej przeznaczeniem, wykonywane od 2015 r., nie określiły jednoznacznie, co było przyczyną przesiąków korpusu zapory i skarp oraz nie wskazały sposobu ich wyeliminowania. Natomiast w ekspertyzie wykonanej przez zespół z Politechniki Wrocławskiej z grudnia 2017 r. wskazano szereg nieprawidłowości popełnionych na etapie projektowania, wykonawstwa i nadzoru przy budowie zbiornika oraz zaproponowano skomplikowane działania mające na celu ich usunięcie, jednak bez gwarancji powodzenia. Podkreślić należy, że także w ocenie organów nadzoru budowlanego obiekt nie nadawał się do remontu z przyczyn technicznych.

W toku użytkowania zapory istniało potencjalne zagrożenie katastrofą budowlaną, a samonapełnienie się zbiornika przy ulewnych deszczach (w 2019 r.) w połączeniu z jego wadliwą konstrukcją powodowało zagrożenie dla okolicznych mieszkańców i konieczność przeprowadzenia ich ewakuacji. W świetle powyższych faktów, a także wobec stopnia komplikacji i wysokich kosztów procesu usuwania wad konstrukcyjnych obiektu, przy jednoczesnym braku pewności co do powodzenia tego przedsięwzięcia, NIK ocenia, że decyzja o rozbiórce Zbiornika była racjonalna ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁸ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu
faktycznego

1. Realizacja Inwestycji Zbiornika

Potrzeba wybudowania zbiornika pełniącego istotne funkcje w systemie wodnogospodarczym Gminy Wilkowice⁹ została wskazana w Strategii Rozwoju

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: „SZMiUW”.

⁷ Wartość brutto budowli hydrotechnicznej przejętej przez RZGW od Śląskiego Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Katowicach wykazana w dokumencie Karta środka trwałego (akta str. 311-316).

⁸ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁹ Dalej „Gmina”

Gminy z 1999 r.¹⁰ z powodu zbyt małych zasobów dyspozycyjnych wody do picia i ze względu na konieczność ochrony przeciwpowodziowej okolicznych terenów.

W związku z brakiem możliwości ubiegania się przez Gminę o dofinansowanie na realizację inwestycji z Sektorowego Programu Operacyjnego na lata 2004-2006 *Działanie 2.5 Gospodarowanie Rolniczymi Zasobami Wodnymi*, decyzją Wojewody Śląskiego¹¹ podmiotem prowadzącym inwestycję został ŚZMiUW.

Po zmianie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne¹², następcą prawnym ŚZMiUW został RZGW, który z dniem 1 stycznia 2018 r., przejął od Marszałka Województwa Śląskiego ustawowe obowiązki dotyczące m.in. utrzymania wód.

(akta kontroli str.16-25)

ŚZMiUW w dniu 19 sierpnia 2006 r. otrzymał od Gminy kompletną dokumentację projektową¹³, która zawierała wszystkie elementy niezbędne do uzyskania pozwolenia na budowę¹⁴ i nie wniósł żadnych uwag co do jej zawartości formalnej i merytorycznej. ŚZMiUW Oddział w Bielsku-Białej 6 grudnia 2004 r. uzgodnił pozytywnie przedstawione w projekcie budowlanym rozwiązania techniczne.

(akta kontroli str. 16-69)

Wg założeń projektu, zbiornik na potoku Wilkówka¹⁵ miał spełniać dwie podstawowe funkcje tj. zapewnić wodę pitną dla mieszkańców i ochronę przeciwpożarową oraz dodatkowo ochronę przeciwpowodziową terenów położonych poniżej.

Lokalizację zapory czołowej ziemnej, jednorodnej i budowanej z materiałów miejscowych ustalono w km 2+300, w przekroju zamykającym niewielką płaską dolinę, bezpośrednio poniżej istniejącego ujęcia wody, natomiast pojemność zbiornika ustalono na nie mniejszą niż 21,5 tys. m³. Inwestycja obejmowała ponadto budowę przelewowo-upustową z przewodem spustowym i niecką wypadową (przelew wieżowy z upustami dennymi, komora zamknięć i komora pomp), komorę czerpną z pompownią, przepławkę dla ryb, aparaturę kontrolno-pomiarową, czaszę zbiornikową, zaporę przeciwrumowiskową, ubezpieczenie koryta potoku Wilkówka oraz most drogowy.

(akta kontroli str. 38-41)

Z uwagi na złożoność zadania, ŚZMiUW zlecił opracowanie koreferatów do wybranych elementów projektu. Po wdrożeniu zaleceń zawartych w koreferatach dotyczących m.in. części sanitarnej i elektrycznej, dokumentacja projektowa została

¹⁰ Strategia Rozwoju Gminy Wilkowice opracowana przez liderów społeczności gminy Wilkowice pod kierunkiem ekspertów Małopolskiego Doradztwa Rolniczego i Agencji Rozwoju Regionalnego w Bielsku-Białej.

¹¹ Decyzja Wojewody Śląskiego z dnia 27 listopada 2006 r. wydana na wniosek Wójta Gminy Wilkowice, który wystąpił o przeniesienie na ŚZMiUW praw i obowiązków wynikających z decyzji: Nr GKIB.7331/6p/2004 z 23 czerwca 2004 r. Wójta Gminy Buczkowice, ŚR-IX-6811/20/04 z 15 listopada 2004 r. o lokalizacji inwestycji celu publicznego, ŚR-IX-6811/20/04 z 15 listopada 2004 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń wodnych, ŚR-IX-6811/6/05 z 9 lutego 2005 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzenie wód opadowych z ul. Harcerskiej i korony zapory kanalizacją deszczową, 17/04 Wojewody Śląskiego z 26 października 2004 r. ustalającą warunki prowadzenie robót, ŚR-IV-6811/55/06 z 12 grudnia 2006 r. o pozwoleniu na budowę Zapory oraz ŚR-IV-6811/55/06 z 12 grudnia 2006 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń wodnych w ramach Zadania.

¹² Art. 526 ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.; Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm., dalej: „ustawa Pw”

¹³ Wykonaną przez firmę „S” (dalej: „Projektant”)

¹⁴ Projekt zagospodarowania terenu; Projekt architektoniczno-budowlany (część drogowa i mostowa – przebudowa ul. Harcerskiej wraz z przebudową mostu; część elektryczna – przebudowa istniejącej sieci NN; część hydrotechniczna – zapora i zbiornik wraz z budowlami towarzyszącymi, obliczenia stateczności zbiornika i zapory; część sanitarna – pompownia wraz z rurociągiem tłocznym, przebudowa istniejącej sieci wodociągowej oraz odprowadzenie wód opadowych z ul. Harcerskiej); Operat hydrologiczny; Dokumentacja geologiczno-inżynierska; Uzgodnienia – Operat dendrologiczny, Przedmiar robót, Studium wykonalności, Operat wodnoprawny na wykonywanie urządzeń wodnych wraz z aneksem, Operat wodnoprawny na odprowadzenie wód opadowych wraz z aneksem

¹⁵ Pierwotnie, zakładano że zapora i zbiornik retencyjny miały zostać usytuowane na potoku Zimnik w sołectwie Wilkowice, jednak na wniosek Projektanta zmieniono lokalizację na potok Wilkówka w sołectwie Wilkowice, uzasadniając zmianę wynikami prac geologicznych, wskazującymi na osuwiskowy charakter gruntu w pierwszej lokalizacji.

pozytywnie zaopiniowana przez Zespół Opiniowania Projektów Inwestycyjnych przy SZMiUW¹⁶.

(akta kontroli str. 26-37)

W październiku 2006 r. SZMiUW poinformował Gminę¹⁷, że Zbiornik został ujęty w Programie małej retencji dla województwa śląskiego i po wybudowaniu pełnił będzie funkcje zaopatrzenia w wodę, ochrony przeciwpowodziowej, zachowania przepływu nienaruszalnego oraz celów przeciwpożarowych. Zgodnie z przyjętymi ustaleniami¹⁸, SZMiUW zobowiązał się do realizacji zakresu robót objętych projektem, a wszelkie roboty dodatkowe i nieprzewidziane wynikłe w trakcie realizacji robót Gmina miała wykonać we własnym zakresie. Wójt zobowiązał się ponadto do przekazania nieruchomości pod lokalizację inwestycji¹⁹ i utrzymania i eksploatacji zbiornika od dnia odbioru przez 5 lat (okres trwałości), a po tym okresie Gmina miała przejąć zbiornik wraz z prawami i obowiązkami wynikającymi z decyzji o dopuszczeniu do użytkowania.

(akta kontroli str. 1076-1077)

SZMiUW z dniem 27 listopada 2006 r. przejął od Gminy prawa i obowiązki wynikające z następujących decyzji administracyjnych wydanych w celu rozpoczęcia realizacji zadania:

- Decyzja Nr GKiB.7331/6p/2004 z 23 czerwca 2004 r. wydana przez Wójta Gminy Buczkowice. Inwestycja została zaliczona do mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Sporządzono raport oddziaływania na środowisko i uzyskano pozytywne uzgodnienie Wojewody Śląskiego;
- Decyzja nr 17/04 Wojewody Śląskiego z 26 października 2004 r. ustalająca warunki prowadzenie robót;
- Decyzja Wojewody Śląskiego nr ŚR-IX-6811/20/04 z 15 listopada 2004 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń wodnych w ramach Zadania;
- Decyzja Wojewody nr ŚR-IX-6811/6/05 z 9 lutego 2005 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzenie wód opadowych z ul. Harcerskiej i korony zapory kanalizacją deszczową;
- Decyzja Wojewody Śląskiego nr 66/05 z 15 kwietnia 2005 r. wydana została dla Gminy Wilkowice, natomiast decyzją z 27 października 2006 r. (znak RR-AB.II/ID/7111/45/05-06) przeniesiona na SZMiUW;
- Decyzja nr ŚR-IV-6811/55/06 z 12 grudnia 2006 r. o udzieleniu pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń wodnych w ramach Zadania²⁰.

(akta kontroli str. 77-103)

Wykonawcy inwestycji zostali wybrani dwuetapowo, w obu przypadkach na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo Zamówień Publicznych²¹ (w wyniku przetargu nieograniczonego):

- I etap obejmował wykonanie zapory przeciwrumowiskowej zbiornika na potoku Wilkówka w sołectwie Wilkowice²². W dokumencie pt. *Sprawozdanie techniczne* zapisano, że roboty o wartości 389,1 tys. zł (brutto) zostały zakończone w terminie

¹⁶ Dalej „ZOPI”

¹⁷ Pismo nr DM/5957/2006 z dnia 4 października 2006 r.

¹⁸ Protokół z narady SZMiUW w Katowicach z dnia 3 października 2006 r.

¹⁹ Uchwała Nr XLVI/342/2006 z dnia 01.02.2006 oraz Zarządzenie Wójta Wilkowice nr 120/2013 z dnia 21.11.2013 r.

²⁰ Wcześniej (15 listopada 2004 r.) decyzję ŚR-IX-6811/20/04 wydano Gminie, jednak z uwagi na nierozpoczęcie wykonywania ww. urządzeń w terminie dwóch lat od dnia w którym pozwolenie stało się ostateczne.

²¹ Dz.U. 2019 poz. 1843 ze zm.

²² Umowa nr 4/R/B-B/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. z firmą budowlaną *Termin zakończenia ustalono na 30 listopad 2007 r., a wynagrodzenie na kwotę 389,1 tys. zł (brutto).*

(30 listopada 2007 r.) i obejmowały wykonanie zapory przeciwrumowiskowej²³ w km 2+473 wyposażonej w komorową przepławkę dla ryb. Odbioru i przekazania do użytku (eksploatacji) dokonano w dniu 14 grudnia 2007 r. W protokole konieczności z 7 września 2007 r. zdecydowano o przesunięciu lokalizacji zapory przeciwrumowiskowej o 12,0 m (tj. km 2+461) z uwagi na obawę zagrożenia stateczności budynku na wysokiej lewej skarpie²⁴.

(akta kontroli str. 104-124)

- II etap obejmował pozostałe roboty budowlane²⁵. Pomimo, że termin ich wykonania ustalono na 30 listopada 2013 r., ze względu na zbyt małe opady w II i III kwartale 2013 r., niepozwalające na zakończenie pierwszego próbnego napełnienia zbiornika (z przyczyn niezależnych od Wykonawcy), termin wydłużono do 30 czerwca 2014 r.²⁶. Jednocześnie wynagrodzenie umowne, w związku ze zmianą wysokości stawki podatku VAT, zwiększyło się z 5 380,5 tys. brutto do 5 412,9 tys. zł brutto²⁷.

(akta kontroli str. 125-139)

Ponadto, w trakcie procesu budowlanego SZMiUW zlecił usługi mające na celu prawidłową realizację inwestycji, w tym wykonanie kontrolnych badań geotechnicznych²⁸, pełnienie nadzoru autorskiego²⁹ oraz wykonanie systemu ostrzegania o zagrożeniu katastrofą i zagrożeniu powodziowym³⁰.

(akta kontroli str. 140-159)

Rozpoczęcie robót budowlanych nastąpiło w dniu 14 grudnia 2009 r., z chwilą przekazania Wykonawcy placu budowy. Zgodnie z dokumentacją budowy³¹, w trakcie realizacji zadania dochodziło do występowania szeregu okoliczności i problemów wymagających podejmowania działań interwencyjnych, bądź skutkujących przerwami prac. Dotyczyły one m.in.:

- konieczności zmian konstrukcji i zbrojenia wieży przelewowej³² poprzez zwiększenie wymiaru płyty fundamentowej o 0,5 m oraz powiązanie betonu chudego z betonem konstrukcyjnym kotwami.

(akta kontroli str. 162-163)

- wystąpienia znacznych poziomów wody w rzece w miesiącach maju i czerwcu 2010 r., skutkujących przerwaniem robót i zniszczeniem grobli tymczasowych służących przepuszczaniu wód³³.

(akta kontroli str. 175-176)

- potrzeby wykonania dodatkowych drenaży (odwodnienia) korpusu zapory³⁴, w związku z zaobserwowaniem zjawiska wypływu wody z podłoża i skały bocznej, a także opinii nadzoru geologicznego oraz projektanta. Ponadto zdewastowanie

²³ Jej zadaniem było zabezpieczenie czaszy Zbiornika przed zamulaniem. Zaporę zaprojektowano jako betonową budowlę z okładziną kamienną bez klasycznej niecki wypadowej, ale z odcinkiem przejściowym zakończonym gurtem betonowym, poniżej którego koryto potoku zabudowano elementami Kosteckiego w formie żłobu o przekroju trapezowym o szerokości w dnio 2 m na odcinku km 2+432 – 2+460 zakończone gurtem betonowym.

²⁴ Podobnie przesunięto gury do km 2+420 i 2+448 z równoczesnym wykonaniem na tej długości żłobu.

²⁵ Umowa nr 10/R/BB/2009 z 11 grudnia 2009 r. na wykonanie robót budowlanych z firmą „E” (dalej: „Wykonawca”).

²⁶ Aneks nr 3 do umowy 10/R/BB/2009 z 11 grudnia 2009 r. na wykonanie robót budowlanych z dnia 29 listopada 2013 r.

²⁷ Aneks nr 2 do umowy 10/R/BB/2009 z 11 grudnia 2009 r. na wykonanie robót budowlanych z dnia 14 marca 2011 r.

²⁸ Usługa zlecona 23 marca 2010 r. i wykonana przez Zakład Usług Geotechnicznych „G”, za kwotę 22,4 tys. zł brutto w terminie do 15 grudnia 2011 r. (w wyniku rozeznania rynku, tzn. skierowania zapytania do czterech firm (wartość zamówienia nie przekraczała 14 tys. euro.).

²⁹ Usługa zlecona 19 lutego 2010 r. Projektantowi Zadania, za kwotę 61,4 tys. zł brutto do dnia 15 grudnia 2013 r. Do umowy zawarto Aneks nr 1 z 11 kwietnia 2011 r. zwiększający kwotę wynagrodzenia do 61,8 tys. zł ze względu na zmianę stawki VAT oraz Aneks nr 2 z dnia 29 listopada 2013 r. wydłużający termin pełnienia nadzoru do 15 lipca 2014 r.

³⁰ Usługa zlecona 22 lipca 2015 r. firmie „J” (Umowa nr I/226/2015/OBB zawarta bez stosowania przepisów ustawy Pzp na podstawie art. 4 ust. 8 ww. ustawy), w terminie do 5 sierpnia 2005 r. za kwotę 67,3 tys. zł. Prace odebrano protokołem odbioru z 5 sierpnia 2015 r. bez wad i usterek.

³¹ M.in. Protokoły konieczności, Raporty miesięczne Inspektora nadzoru z przebiegu inwestycji, Karty kontroli budowy, raporty z badań, protokoły z rad budowy oraz zapisy w dzienniku budowy.

³² Protokół z 7 czerwca 2010 r.

³³ Przerwanie grobli nastąpiło w szczególnie niekorzystnym momencie, tj. na etapie wykonania najgłębszych dołów fundamentowych i wylewania chudziaków.

³⁴ Poprzez wykonanie drenażu w jodelkę.

koryta potoku w wyniku powodzi w maju 2010 r. wymagało poprawy połączenia z istniejącym dnem cieku poniżej gurtu;

(akta kontroli str.172-176)

- konieczności osuszania korpusu zapory zbiornika, do czego zastosowano wapno palone, ze względu na wbudowany materiał charakteryzujący się zbyt dużą wilgotnością (na podstawie zaleceń Raportu z badań i robót wykonanych w ramach obsługi geologicznej Zadania³⁵ z grudnia 2010 r.);

(akta kontroli str.178-181)

- zmiany projektowej elementu leżaka, niecki wypadowej oraz wieży przelewowo-spustowej³⁶, polegającej na wzmocnieniu zbrojenia dla poprawnego działania ustroju konstrukcyjnego;

(akta kontroli str.182-183)

- konieczności zastosowania drenu filtracyjnego z miejscową wymianą gruntu rodzimego na pospółkę w związku z brakiem możliwości wbudowania warstw korpusu zapory z materiału rodzimego w wyniku pojawienia się wysokiego poziomu wód gruntowych w podłożu gruntowym w podstawie korpusu zapory³⁷;

(akta kontroli str. 186-194)

- zastosowania, z uwagi na możliwy duży wypór wody działający na budowlę wieży, dodatkowych stężeń fundamentu z podłożem przy pomocy 110 kotew (przy głębokości wiercenia do 0,5 m)³⁸;

(akta kontroli str. 195-196)

- wystąpienia skały rodzimej podłoża, w miejscu gdzie zgodnie z projektem przewidziana była wymiana gruntu na pospółkę³⁹ (w porozumieniu z nadzorem geologicznym zdecydowano się na zastosowanie chudego betonu o miąższości od 20 do 60 cm bezpośrednio wylanego na skałę);

(akta kontroli str. 199-200)

- obsunięcia się pospółki na lewej skarpie zbiornika poniżej drogi i rozmycia dna zbiornika z naniesieniem materiału wokół wieży w wyniku wystąpienia ulewnych deszczy w czerwcu 2012 r.⁴⁰ (dodatkowe ubezpieczenie dna poprzez wykonanie koryta w obudowie z koszy siatkowo-kamiennych)⁴¹;

(akta kontroli str. 223-224)

- niepożądaną filtracją w skarpie napowietrznej zapory podczas napełniania zbiornika (próbne napełnianie następowało w okresie od listopada 2012 r. do stycznia 2013 r.).

Inspektor nadzoru⁴² 11 stycznia 2013 r. (podczas próbnego napełniania zbiornika) na podstawie odczytów piezometrów stwierdził, że *korpus zapory wykazuje zwiększoną nieuszczelnność na styku korpusu zapory ziemnej z prawą skarpą zbiornika oraz na styku korpusu zapory z przepławką*⁴³. Projektant 8 lutego 2013 r. przedstawił wstępny protokół z analizy wyników pomiarów piezometrycznych w trakcie próbnego napełniania w związku z ujawnionymi wysiękami z korpusu zapory, w którym zawarto zapis, że *zjawisko filtracji przez zaporę jest zjawiskiem naturalnym i w większości przypadków nie stanowi zagrożenia dla bezpieczeństwa zapory. Lokalizacja wysięków w zaporze Wilkowice jest jednak nietypowa. Również kierunki przepływu wody w korpusie są nietypowe*. Jednak stwierdzono, że dopiero po przeprowadzeniu dokładnej

³⁵ Sporządzony przez firmę „G” grudniu 2010 r.

³⁶ Protokół konieczności nr 2/12/10 z 2 grudnia 2010 r.

³⁷ Protokół konieczności nr 3/12/10 z 2 grudnia 2010 r.

³⁸ Protokół konieczności nr 4/12/10 z 2 grudnia 2010 r.

³⁹ Protokół konieczności nr 5/01/11 z 31 stycznia 2011 r.

⁴⁰ Raport miesięczny Inspektora nadzoru Nr za czerwiec 2012 r.

⁴¹ Pismo Projektanta z 25 czerwca 2012 r. zawierające wskazania dla szerokość koryta - 3 m i ubezpieczenia dna płytami drogowymi pełnymi.

⁴² Firma „G.P.” zwana dalej: „Inspektorem nadzoru”.

⁴³ Projektant nie przewidywał żadnego specjalnego sposobu połączenia uszczelnienia w tych miejscach.

analizy⁴⁴ w odpowiednich warunkach możliwe będzie przedstawienie ostatecznych wniosków i zaleceń.

(akta kontroli str. 228-232)

- pojawienia się osuwiska w lewej skarpie czaszy zbiornika w marcu 2013 r.⁴⁵ Zdaniem ŚZMiUW powstanie usterki nastąpiło z winy Wykonawcy⁴⁶, którego zobowiązano do jej usunięcia do 15 maja 2013 r. Wykonawca wskazał, że zaistniała sytuacja wynikała z błędu projektowego, na który zwracał wielokrotnie uwagę, tj. pominięcia w dokumentacji rozwiązania połączenia płyt betonowych i umocnienia z pospółki. W jego opinii, w celu uniknięcia ryzyka powstania osuwisk należało zastosować zmianę ubezpieczenia lewej skarpy czaszy zbiornika z pospółki na materace kamienne lub narzut kamienny⁴⁷.

(akta kontroli str.233-239)

Prace budowlane zostały odebrane w dniu 6 sierpnia 2013 r. Komisja przeprowadzająca odbiór robót potwierdziła prawidłowość ich wykonania i gotowość do pierwszego próbnego obciążenia zbiornika.

Zbiornik został poddany próbie obciążenia wodą w okresie od 6 sierpnia 2013 r. do 27 czerwca 2014 r., zgodnie z zasadami określonymi w instrukcji pierwszego napełniania. Po osiągnięciu normalnego poziomu piętrzenia na poziomie 480 m n.p.m. w dniu 10 maja 2014 r., rozpoczęto instrukcyjny zrzut wody.

Zbiornik w sposób prawidłowy złagodził charakter fali powodziowej po intensywnych opadach w dniach od 13 do 17 maja 2014 r., przyjmując część wezbrania ze zlewni potoku Wilkówka. Jednocześnie, woda płynąca tymczasowym rowem odsiakowym, powodowała możliwość podmycia prawej odpowietrznej skarpy korpusu zapory⁴⁸. W związku z zaistniałym zagrożeniem, ŚZMiUW 19 maja 2014 r. wystąpił do Gminy o podjęcie działań w celu bezpiecznego odprowadzenia wód stokowych przy Zaporze, które było niezbędne dla jej stateczności. Gmina zadeklarowała wykonanie ww. odwodnienia⁴⁹.

(akta kontroli str. 246-261)

Inwestycja została zakończona 30 czerwca 2014 r.⁵⁰. W ocenie komisji odbiorowej, obiekt był gotowy do zgłoszenia zakończenia budowy do Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Katowicach⁵¹ oraz złożenia wniosku o wydanie pozwolenia na użytkowanie. W protokole w sprawie odbioru i przekazania do użytku (eksploatacji) z 20 października 2014 r. zapisano m.in., że *wartość kosztorysowa inwestycji wynosi 5 722,9 tys. zł, a okres gwarancyjny robót - 36 miesięcy od daty odbioru końcowego*. Komisja odbiorowa stwierdziła m.in. że: *obiekt może być właściwie eksploatowany, inwestycja odpowiada przeznaczeniu i jest gotowa do użytku (eksploatacji) oraz została wykonana zgodnie z projektem budowlanym oraz zmianami nieodstępującymi w sposób istotny*.

(akta kontroli str. 257-261)

ŚWINB 5 sierpnia 2014 r.⁵² wydał pozwolenie na użytkowanie obiektu, a Marszałek Województwa Małopolskiego 16 września 2014 r.⁵³ udzielił ŚZMiUW pozwolenia

⁴⁴ Obejmujące parametry fizyczne, współczynnik filtracji i krzywą uziarnienia dla gruntu korpusu zapory również poza okresem zimowym.

⁴⁵ Protokół z Rady budowy z 21 marca 2013 r.

⁴⁶ Pismo ŚZMiUW z 29 kwietnia 2013 r.

⁴⁷ Wykonane przez Wykonawcę umocnienie narzutem kamiennym w dolnej części lewej strony skarpy zapobiegło jego zdaniem obsuwaniu się umocnienia skarpy z pospółki.

⁴⁸ Rów ten powinien być wykonany od dwóch lat.

⁴⁹ Pismo z 17 czerwca 2014 r.

⁵⁰ Końcowy protokół odbioru z 30 czerwca 2014 r.

⁵¹ Dalej: „ŚWINB”.

⁵² Decyzja nr 74/14

⁵³ Decyzja nr SR-IV.7322.1.122.2014.MP

wodnoprawnego na piętrzenie wód potoku Wilkówka w km 2+300 zaporą ziemną oraz retencjonowanie wód w zbiorniku.

(akta kontroli str. 262-279)

W trakcie realizacji zadania sporządzono 29 protokołów wykonania robót dodatkowych lub koniecznych i zamiennych podpisanych przez Projektanta, Inspektora nadzoru i Kierownika budowy. Dotyczyły one m.in. zbrojenia, kotew i drenażu zapory, chudziaka, pompowania wody oraz konstrukcji mostu nad potokiem. Spośród wyżej wymienionych spraw, 17 stało się przedmiotem sporu sądowego⁵⁴, a w 10 z nich uznano roszczenia Wykonawcy za zasadne⁵⁵ (m.in. dot. wykonania zbrojenia budowli⁵⁶, kotew⁵⁷ i drenażu⁵⁸ zapory, chudziaka⁵⁹ na budowlach zapory, konstrukcji mostu⁶⁰, kap chodnikowych⁶¹, podparcia gurtu⁶² oraz łożysk mostowych⁶³). W efekcie ugody sądowej z 10 sierpnia 2011 r., SZMiUW zobowiązał się do zapłaty na rzecz Wykonawcy 310 tys. zł brutto do dnia 30 maja 2012 r.

(akta kontroli str.280-297)

Zdaniem NIK, liczba zmian w projekcie i analiza przeprowadzona post factum przez ekspertów wskazują na to, że dokumentacja projektowa w pierwotnym kształcie zawierała istotne braki i błędy⁶⁴. Ocenę taką potwierdza ekspertyza Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego Politechniki Wrocławskiej z grudnia 2017 r., gdzie zwrócono uwagę na następujące błędy:

a) Brak projektu grodzy budowlanej i przepuszczania wód budowlanych. Projekt ten leży po stronie Wykonawcy robót i powinien zostać zrealizowany przed rozpoczęciem prac, a co jest również ważne, powinien zostać zaakceptowany przez Inspektora nadzoru inwestorskiego. W okresie realizacji prac budowlanych plac budowy nie miał odpowiedniego zabezpieczenia przed występującymi kilkukrotnie wezbraniami potoku Wilkówka.

b) Warunki techniczne robót ziemnych (Roboty ziemne. Warunki techniczne wykonania i odbioru. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa 1994), zalecają w okresie trwania opadów atmosferycznych przerywanie prac związanych z formowaniem korpusu zapory oraz zabezpieczenie już wykonanego korpusu przez wykształcenie spadów poprzecznych dla spływu wód opadowych. Niestety Wykonawca kontynuował prace, a dla uzyskania wymaganego zagęszczenia wbudowywanego gruntu dodawał do niego wapno. Naszym zdaniem bez analizy skutków dodawania wapna do korpusu zapory nie powinno się tego robić.

c) Sposób dozowania wapna budzi zastrzeżenia, bowiem na podstawie dostępnej dokumentacji można stwierdzić, że w niższych warstwach formowanego nasypu ulepszanie gruntu dodatkiem wapna realizowane było poprzez ręczne sypanie wapna na przyzmy gruntu, które były następnie przesypywane koparką, bądź poprzez rozsypywanie wapna na powierzchni kolejnych kładzionych warstw gruntu i zagęszczanych z wykorzystaniem walca okołkowanego statycznego. To mogło spowodować nierównomierne wymieszanie wapna i szybsze jego wynoszenie przez

⁵⁴ Wartość tych robót Wykonawca określił na 1 632,2 tys. zł (brutto).

⁵⁵ Ich wartość określono na 364,3 tys. zł (brutto).

⁵⁶ Zwiększone ilości stali nieodzwonne dla poprawnego działania ustroju konstrukcyjnego.

⁵⁷ Powiązanie kotwami płyty dennej budowli z podłożem.

⁵⁸ Nadzór geologiczny stwierdził konieczność zastosowania drenażu podłoża korpusu zapory.

⁵⁹ Zamiana podsypki na chudy beton podjęta przez nadzór geologiczny wynikała z ukształtowania podłoża jakie stwierdzono po odkryciu.

⁶⁰ Zwiększenie ilości betonu i zbrojenia konieczne dla zachowania wymaganych parametrów było potwierdzone przez Projektanta oraz Inspektora nadzoru.

⁶¹ Kap nie uwzględniono w przedmiarze robót.

⁶² Podbudowa gurtu była niezbędna ze względu na zachowanie jego stateczności.

⁶³ Nie przewidzianych w przedmiarze robót.

⁶⁴ Szczegółowe omówienie błędów i braków dokumentacji projektowej zawarto w ekspertyzie ekspertów z Politechniki Wrocławskiej z grudnia 2017 r.

filtrującą wodę skutkujące zakolmatowaniem drenażu przyskarpowego i prawdopodobnie niektórych piezometrów.

d) Formowanie materacy siatkowo – kamiennych, zgodnie z zaleceniami ich producenta, wymaga ręcznego układania wewnątrz materaca kamieni ostrokrawędzistych, stosownie dobieranych i pasowanych w taki sposób, aby uniemożliwić ich poruszanie przez strumień wody, co może skutkować przetarciem siatki. Wykonawca stosował bryły miejscowego rumoszu, stąd żywotność tak wykonanego materaca może być ograniczona.

(akta kontroli str. 476-541)

Nadzór inwestorski nad robotami budowlanymi sprawowała firma „G”⁶⁵. Według Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego Politechniki Wrocławskiej z grudnia 2017 r., nadzór inwestorski był obecny na budowie i realizował swoje zadania poprzez odbiory ważnych elementów składowych konstrukcji, a w razie potrzeby sugerował rozwiązania zamienne. W ocenie ekspertów, w niektórych sytuacjach nadzór inwestorski powinien być jednak bardziej stanowczy, np. poprzez *wymuszenie na Wykonawcy zamknięcia wszelkiego typu drenaży pomocniczych.*

(akta kontroli str. 298-310, 476-541)

Zgodnie prowadzoną w RZGW ewidencją środków trwałych, wartość brutto przejętej od ŚZMiUW budowli hydrotechnicznej - Zbiornika na cieku Wilkówka wyniosła **7 330 608,78 zł**, w tym 275 448,89 zł stanowiła wartość nieruchomości przekazanych przez Gminę.

Zadanie było objęte dofinansowaniem w ramach *działania 125 Schemat II Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa przez gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi* w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013⁶⁶. We wniosku o przyznanie dofinansowania z dnia 1 października 2009 r., całkowity koszt realizacji inwestycji ustalono na 7 574,2 tys. zł, z tego koszty kwalifikowalne na 6 208,4 tys. zł, a wnioskowaną kwotę pomocy na 4 656,3 tys. zł.

Przeprowadzona w toku postępowania w sprawie przyznania dofinansowania kontrola zamówienia publicznego na roboty budowlane oraz nadzór inwestorski została zakończona pozytywnie.

Zgodnie ze sprawozdaniem końcowym z realizacji zadania, całkowita jego wartość wyniosła 6 030,4 tys. zł, w tym środki publiczne kwalifikowalne 4 598,9 tys. zł, a dotacja z Europejskiego Funduszu Rolnego 3 449,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 311-316)

Nakłady Gminy na realizację inwestycji w jej fazie przygotowawczej, wyniosły łącznie 640,8 tys. zł, z tego na zakup gruntów pod lokalizację zbiornika, które zostały przekazane nieodpłatnie na rzecz Skarbu Państwa⁶⁷ - 226,0 tys. zł, przy czym w akcie notarialnym Gmina zastrzegła sobie prawo do bezpłatnego poboru wody ze zbiornika retencyjnego.

(akta kontroli str. 1078)

⁶⁵ Podmiot został wyłoniony przez ŚZMiUW w trybie przetargu nieograniczonego. Zgodnie z umową nr 1/NI/BB/2010 z 27 kwietnia 2010 r. wynagrodzenie wyniosło 146,4 tys. zł brutto, z terminem zakończenia 30 listopada 2013 r. Umowa dwukrotnie aneksowana: Aneks nr 1 z dnia 11 kwietnia 2011 r. uwzględniający zmianę wysokości stawki podatku VAT i zwiększający wynagrodzenie do 147,3 tys. zł brutto; Aneks nr 2 z 29 listopada 2013 r. wydłużający termin pełnienia nadzoru do 30 czerwca 2014 r.

⁶⁶ Dalej: „PROW”.

⁶⁷ Działki o nr 5520/1 (KW BB1B/00024278/0 oraz nr 5519/3, 5521/5, 5522/2 i 582/5 (KW BB1B/00074195/9).

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Mając na uwadze, że RZGW nie uczestniczył w procesie realizacji Zbiornika, a jest jedynie *następcą prawnym* ŚZMiUW, NIK nie wskazuje nieprawidłowości w działaniach tego podmiotu.

W ocenie NIK, proces realizacji Zbiornika był od samego początku obciążony szeregiem błędów, a odpowiedzialność za fiasco inwestycji spoczywa na ŚZMiUW, który nie dochował staranności w kluczowym dla przedsięwzięcia momencie, tj. na etapie zweryfikowania poprawności i kompletności dokumentacji projektowej. Należyte wykonanie inwestycji przy zastosowanych rozwiązaniach technicznych, nie było możliwe w zestawieniu z występującym otoczeniem przyrodniczym i charakterystyką geologiczną terenu.

W ocenie NIK, wydatkowanie ze środków publicznych kwoty 6 030,4 tys. na inwestycję która w praktyce nie spełniła żadnej z zakreślonych dla siebie funkcji, nosi znamiona niegospodarności, a biorąc pod uwagę kontrowersje w wymiarze społecznym obniża zaufanie obywateli do państwa.

OBSZAR

2. Eksploatacja i przeprowadzenie rozbiórki Zbiornika

Opis stanu
faktycznego

Zbiornik był objęty pozwoleniami wodnoprawnymi w całym okresie jego eksploatacji. W dniu 5 sierpnia 2014 r. decyzją nr 74/14 ŚWINB udzielił pozwolenia na użytkowanie zapory czołowej w km 2+300 potoku Wilkówka z przepławką dla ryb; budowli przelewowo-upustowej z kanałem odprowadzającym i komorami czerpnymi; budynku sterowni oraz zapory przeciwrumowiskowej w km 2+ 461 potoku Wilkówka.

(akta kontroli str. 262-279)

Okres eksploatacji Zbiornika, przy uwzględnieniu ważniejszych zdarzeń występujących w tym czasie, zaprezentowano w postaci kalendarium:

- **Maj 2015⁶⁸** – po raz pierwszy zaobserwowano pojawiające się w skarpie odpowietrznej zamokliska mogące stanowić przesłanki braku szczelności korpusu zapory⁶⁹. Po spuszczeniu wody ze zbiornika stwierdzono m.in. uszkodzenia geomembrany (przebicia i przetarcia oraz ubytki) i silny wypływ wody w obrębie *kierownicy* z koszy siatkowo-kamiennych oraz uszkodzenia geowłókniny. Roboty obejmujące likwidację usterek oraz doszczelnienie zbiornika prowadzone w ramach napraw gwarancyjnych zostały wykonane w uzgodnionym zakresie⁷⁰ i odebrane przez Inspektora nadzoru 16 grudnia 2015 r.

(akta kontroli str.340-386, 427-430)

W trakcie prowadzonych prac naprawczych Wykonawca przedstawił wykonaną na jego zlecenie *Analizę i ocenę stanu technicznego zbiornika retencyjnego Wilkówka w sołectwie Wilkowice powiat bielski w aspekcie przyjętych rozwiązań*⁷¹. Z jej treści wynikało, że stan techniczny budowli przelewowo-upustowej nie budzi zastrzeżeń i nie stwarza zagrożenia. Również stan lewego brzegu czaszy Zbiornika nie budził

⁶⁸ ŚZMiUW zlecił 15 kwietnia 2015 r. Instytutowi Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowemu Instytutowi Badawczemu z siedzibą w Warszawie Ośrodek Technicznej Kontroli Zapor z siedzibą w Katowicach (dalej – IMiGW OTKZ) wykonanie Oceny stanu technicznego i stanu bezpieczeństwa Zapory w terminie do 22 maja 2015 r. za wynagrodzeniem 17,2 tys. zł (Umowa nr K/86/2015/OBB na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp.). Dokumentację przekazano terminowo, a we wnioskach z ww. oceny zapisano m.in. konieczność ustalenia stopnia zagrożenia utrzymującym się zawilgoceniem skarpy odpowietrznej połączonym z wysiawkami wody i podjęciem działań do jego usunięcia. Ponadto prewencyjnie zalecono obniżenie poziomu piętrzenia wody.

⁶⁹ Pismo nr DM/EW/DKW/1429/2015 ŚZMiUW z 22 maja 2015 r. do Wykonawcy.

⁷⁰ Na podstawie opracowań Projektanta i zatwierdzonych przez Inwestora.

⁷¹ Wykonana wrzesień – październik 2015 przez ekspertów z Politechniki Krakowskiej.

zastrzeżeń, natomiast prawy brzeg wymagał uszczelnienia. W Analizie stwierdzono, że *przyjęte rozwiązania projektowe w zdecydowanej większości były poprawne. Zastrzeżenia budzą jedynie zaprojektowane rozwiązania uszczelnienia obiektu i odwodnienia prawego zbocza, które okazały się nieskuteczne*⁷², co stanowi znaczne zagrożenie dla stateczności obiektu⁷³. Zdaniem autorów nie spełniał on wymogów bezpieczeństwa (szczelności i stateczności). Zaistniałe uszkodzenia membrany w dniu zbiornika oceniono jako niewpływające na w sposób istotny na całokształt zachowania się obiektu. Jako wniosek końcowy zapisano, że **bezpieczne piętrzenie wody nie jest możliwe**. Zalecono m.in. wykonanie przesłony pionowej z podstawy skarpy odwodnej do głębokości co najmniej 30 m⁷⁴.

(akta kontroli str. 387-408)

• **23 grudnia 2015 r.** – w protokole okresowej rocznej kontroli obiektu budowlanego⁷⁵ wskazano m.in. na trwający nieprzerwanie proces nieprawidłowej filtracji w korpusie zapory, objawiający się zamykaniem obszarów skarpy odpowietrznej, prowadzący do zmiany własności mechanicznych gruntu, a przede wszystkim stwarzający realne zagrożenie utratą jej stateczności oraz występujący proces sufozyjny wymywania cząsteczek gruntu z korpusu zapory, rysy w pionowych ścianach przewodów odprowadzających wodę do niecki wypadu w ilości 58 szt. oraz niedrożność piezometrów na skarpie odpowietrznej korpusu zapory i wzdłuż ulicy Harcerskiej. W związku z powyższymi nieprawidłowościami sformułowano wnioski dot. m.in.: przeprowadzenia badania kierunków i prędkości filtracji w korpusie Zapory i w ślad za badaniami konduktometrycznymi wykonanie badań tomografii elektrooporowej, wykonanie czynności przeciwdziałających napływowi wody do korpusu zapory oraz ponowne sprawdzenie stateczności korpusu. Zalecono jednocześnie ograniczenie piętrzenia do minimum poziomu piętrzenia. Zaporę czołową ziemną uznano ze względu na nieuszczelnienie korpusu i zagrożenie utratą stateczności za zagrażającą bezpieczeństwu. Protokół z ww. kontroli został przesłany⁷⁶ do ŚWINB.

(akta kontroli str.431-439)

• **7 marca 2016 r.** – ŚWINB po przeprowadzeniu postępowania kontrolnego⁷⁷ wydał postanowienie⁷⁸ nakładające na ŚZMiUW obowiązek przedłożenia oceny stanu technicznego zapory czołowej, w szczególności zawierającej określenie przyczyny nieprawidłowej filtracji oraz wskazujące ewentualne roboty budowlane wraz z terminem ich realizacji, niezbędne do wykonania celem doprowadzenia obiektu do właściwego stanu technicznego w terminie⁷⁹ do 31 października 2017 r.

(akta kontroli str. 440-447)

ŚZMiUW zlecił⁸⁰ 23 maja 2016 r. IMiGW OTKZ wykonanie Oceny stanu technicznego Zbiornika – etap II w terminie do 20 listopada 2017 r. za wynagrodzeniem brutto 66,0 tys. zł. Dokumentację przekazano terminowo. W ww. ocenie zapisano m.in., że *ponowne badania kierunków i prędkości przepływu pomiędzy prawym zboczem i korpusem wykonane metodami znacznikową i elektrooporową zapory potwierdziły niedopuszczalną prędkość przepływu wody w gruncie w tamtym obszarze.*

(akta kontroli str. 459-464)

⁷² Co skutkowało znacznymi wyciekami oraz wysokim położeniem krzywej filtracji w obrębie skarpy odpowietrznej.

⁷³ Co wykazały przeprowadzone symulacje numeryczne.

⁷⁴ Dokładny zasięg może zostać ustalony po wykonaniu dodatkowych badań wodochłonności skał zbocza prawego.

⁷⁵ Przeprowadzona przez pracownika IMiGW OTKZ, sekcja Kraków.

⁷⁶ Przy piśmie z dnia 30 grudnia 2015 r.

⁷⁷ W dniu 25 stycznia 2015 r.

⁷⁸ Nr 19/16.

⁷⁹ Pierwotny termin określony w postanowieniu 31 października 2016 r. został zmieniony postanowieniem ŚWINB nr 127/16 z 27 grudnia 2016 r.

⁸⁰ Umowa nr K/96/2016/OBB na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp oraz aneks nr 1 z 15 września 2016 r., nr 2 z 3 lutego 2017 r. i nr 3 z 31 października 2016 r.

- **22 grudnia 2016 r.** – kolejna okresowa roczna kontrola obiektu⁸¹, po której stwierdzono m.in. że nie wykonano zaleceń w zakresie badań kierunków i prędkości filtracji w korpusie zapory oraz czynności przeciwdziałających napływowi wody do korpusu zapory. Stwierdzono ponadto m.in. wystąpienie osunięcia docisku oraz zerwanie i osunięcie geomembrany i geowłókniny na długości 30,0 mb na lewym brzegu czaszy zbiornika. Zalecenia pokontrolne dotyczyły w szczególności odbudowania ubezpieczenia lewego brzegu czaszy zbiornika według rozwiązań projektowych oraz zintensyfikowania badań kierunków i prędkości filtracji w korpusie zapory. Ze względu na pojawiające się nowe nieprawidłowości, ze względów bezpieczeństwa utrzymano ograniczenie piętrzenia w zbiorniku do minimum poziomu piętrzenia.

(akta kontroli str. 448-458)

- **7 września 2017 r.** – kolejna okresowa roczna kontrola obiektu, wykazująca że nie wykonano głównych zaleceń w zakresie odbudowania ubezpieczenia lewego brzegu czaszy zbiornika według rozwiązań projektowych, częściowych badań kierunków i prędkości filtracji w korpusie zapory oraz czynności przeciwdziałających napływowi wody do korpusu zapory i udrożnienia *zakolmatowanej* przyzmy żwirowo-kamiennej. Ze względu na nieusunięte usterki i pojawiające się nowe nieprawidłowości, ze względów bezpieczeństwa utrzymano ograniczenie piętrzenia w zbiorniku do minimum poziomu piętrzenia.

- **10 maja 2018 r.** – ŚWINB w drodze postanowienia nr 43/18 nałożył na zarządcę obiektu obowiązek dostarczenia do dnia 30 listopada 2018 r. oceny stanu technicznego uzupełnionej o wyniki badań stateczności, wykonanych na podstawie próbek NNS, postanawiając że *dalsza realizacja celu operacji uzależniona jest od wyników badań, na podstawie których możliwa będzie ocena, jakie ewentualne roboty budowlane niezbędne będą do doprowadzenia obiektu do właściwego stanu technicznego.*

(akta kontroli str. 440-447, 465-475)

NIK zauważa, że poprzedni operator/zarządca (ŚZMiUW) nie realizował w pełni wniosków wynikających z okresowych kontroli i przeglądów.

W związku z występowaniem ciągłych awarii uniemożliwiających prawidłowe funkcjonowanie Zbiornika i trudnościami ze wskazaniem przyczyn pochodzenia nieprawidłowości, ŚZMiUW 7 września 2017 r. zlecił⁸² Politechnice Wrocławskiej wykonanie ekspertyzy pn. Ocena i ustalenia przyczyn niekorzystnych zjawisk występujących na Zbiorniku w trakcie okresu jego eksploatacji wraz z określeniem działań mających doprowadzić obiekt do wymaganego stanu technicznego. W opracowaniu tym opisano szczegółowo uwarunkowania prawne projektu, jego charakterystykę opartą o analizę dokumentacji projektowej zapory i zbiornika, opis przyjętych rozwiązań projektowych ze wskazaniem błędów i odchyłeń na poszczególnych etapach budowy zbiornika z przypisaniem ich konkretnym branżom, a także ocenę stanu technicznego obiektu ze wskazaniem ewentualnych działań naprawczych dla poprawy jego stanu technicznego. **Wg autorów opracowania, podjęcie naprawy w oparciu o zaproponowane rozwiązania nie gwarantowało z pewnością usunięcia występujących bądź przyszłych problemów technologicznych.** Wskazano, że o ile lokalizacja zbiornika została wybrana poprawnie, to wybór zapory ziemnej pozostawia wiele do życzenia, a dla uwarunkowań terenowo-gruntowych w miejscu lokalizacji obiektu, bardziej odpowiednim rozwiązaniem byłaby zapora betonowa.

(akta kontroli str. 476-541)

⁸¹ Przeprowadzona przez pracownika IMiGW OTKZ.

⁸² Umowa nr K/192/2017/OBB na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp

W sprawie dokonania wyboru zapory ziemnej (nie betonowej), Dyrektor RZGW udzielił następującego wyjaśnienia: *Niestety ze względu na fakt, iż decyzje w tej sprawie były podejmowane przed powstaniem Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie⁸³ nie posiadamy wiedzy pozwalającej na odpowiedź.*

(akta kontroli str. 542-560)

W sprawie niepodjęcia naprawy zapory, w szczególności w kontekście sposobu wskazanego w powyższym opracowaniu, Dyrektor RZGW wyjaśnił: *Już w studium wykonalności autorzy wskazali, że bez dotacji przedmiotowy projekt nie jest opłacalny ani z finansowego, ani ze społeczno-ekonomicznego punktu widzenia. Z roboczych kalkulacji dokonanych po przejściu obiektu dotacja mogła być potrzebna nieustająco i dotyczyć również okresu eksploatacji. Wstępna kalkulacja wykazała, że potencjalne zyski stanowią ok. 30% ponoszonych rocznie kosztów, a co istotniejsze z punktu widzenia PGW WP zysk ten w 100% stanowiłby korzyść Gminy. Potwierdzenie takiej reguły znajdujemy w innym stwierdzeniu autorów studium: „projekt realizuje cele zgodne z celami strategicznymi Gminy”. Tym samym realizacja celu inwestycji polegającego na włączeniu obiektu w system zaopatrzenia w wodę mieszkańców Wilkowic, z punktu widzenia opłacalności była bezzasadna. Odnosząc się do owych celów należy również zwrócić uwagę, że wskazany już na tym etapie cel polegający na zabezpieczeniu przed szkodami i stratami powodziowymi w dolinie poniżej potoku, w szczególności realizowany w ramach rezerwy powodziowej, wydaje się wątpliwy tak z punktu widzenia analiz własnych RZGW jak i polemiki zawartej w wymienionym wyżej raporcie w części dotyczącej operatu hydrologicznego. Z analizy dostępnych dokumentów wynikało, że:*

- *Przy założeniu osiągnięcia choćby dostatecznego stanu technicznego wraz ze stanem niezagrażającym bezpieczeństwu użytkowania, obiekt miałby znaczenie przeciwpowodziowe jedynie w sytuacji wystąpienia rezerwy przypadkowej na zbiorniku.*
- *W zatwierdzonej i obowiązującej instrukcji gospodarowania wodą ustalono przepływ dozwolony większy od przepływu miarodajnego co oznacza, że nie jest konieczna jakakolwiek rezerwa powodziowa a tym samym całość przepływu miarodajnego można swobodnie przez zbiornik przepuścić bez żadnych konsekwencji dla terenów leżących poniżej. (wg „raportu PW”)*
- *Przepustowość koryta ciekłu poniżej zbiornika z zapasem przeprowadza przepływ większy niż miarodajny wyliczony dla przekroju zapory ($Q_{0,2\%} = 8,6 \text{ m}^3/\text{s}$) co szczegółowo udokumentowano w opracowaniu firmy „A.”.*
- *Zbiornik nie posiadał pojemności powodziowej stałej. Zamieszczona w obowiązującej instrukcji rzędna 480,0 to rzędna korony przelewu wieżowego, stąd podana rezerwa powodziowa (w przedziale: 480,0-480,5 m n.p.m.) jest rezerwą powodziową forsowaną, natomiast rezerwa powodziowa stała nie jest ustanowiona, choć gdyby występowała, to powinna się znajdować poniżej rzędnej 480,0 m n.p.m. Pozostawałoby to jednak w sprzeczności (wykluczałoby się) z funkcją alimentacyjną dla wodociągu gminnego (albo zapas wody dla wyrównania niedoborów sezonowych w sieci, albo utrzymywana, ustalona rezerwa powodziowa - wg „raportu PW”).*
- *W obowiązującej instrukcji brak określenia warunków przejścia wód powodziowych dla uzasadnienia funkcji przeciwpowodziowej zbiornika. Zbiornik dysponuje tylko niewielką pojemnością powodziową forsowaną (około 20 minut przy dopływie miarodajnym), więc redukcja fali miarodajnej jest znikoma, lub co najwyżej przypadkowa (wg „raportu PW”). Z przyczyn hydraulicznych nie ma możliwości*

⁸³ Dalej: „PGW WP”.

stosowania instrukcji gospodarowania wodą w trybie powodziowym (rzeczywisty, możliwy zrzut sterowany upustami i przepławką max 1,8 m³/s zamiast 3,0 m³/s). Niezależnie od tego zapisy instrukcji dla trybu powodziowego są sprzeczne same w sobie.

- Głównym celem budowy zbiornika retencyjnego Wilkówka było zwiększenie gwarancji dla zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy oraz w mniejszym stopniu (brak rezerwy powodziowej stałej na zbiorniku), poprawa ochrony przeciwpowodziowej terenów leżących bezpośrednio poniżej, gdyż ochrony tej nie zapewni stosunkowo niewielka rezerwa powodziowa forsowana. Wybudowany zbiornik miał poprawiać warunki ujmowania wody z potoku oraz warunki funkcjonowania stacji uzdatniania wody zlokalizowanej powyżej tego zbiornika". (wg „raportu PW”)

- Wg ankiety dla „A.” z 2015 r, podpisanej przez zastępcę wójta, identyfikującej obszary zagrożenia powodziowego, na potoku Wilkówka nigdy nie wystąpiło ani zagrożenie, ani szkody powodziowe. Wg danych przekazanych przez pracowników Urzędu Gminy Wilkowice autorowi „Oceny efektywności ekonomicznej budowy i eksploatacji zbiornika retencyjnego Wilkówka” (Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach ISSN 2083-8611 Nr 232 2015) straty powodziowe w 2010 roku oszacowano na 800 tys. zł. Rozbieżność obu informacji świadczy co najmniej o znikomym rozpoznaniu problemu przez służby gminne.

Poprzedni administrator nie wypełniał zaleceń wynikających z okresowych kontroli obiektu w zakresie technicznego zabezpieczenia obiektu przed destruktywnymi skutkami nieprawidłowej filtracji, stwarzającej realne zagrożenie utraty stateczności oraz procesu sufozyjnego wymywania cząstek z korpusu zapory.

Prace dla rozpoznania warunków gruntowo-wodnych terenu lokalizacji zapory i zbiornika wykonywane były w okresie posuszonym, nie sprawdzono jak będzie zachowywało się podłoże gruntowe przy długotrwałych opadach.

Wg naukowców z Politechniki Wrocławskiej analizujących przyjęte rozwiązania projektowe lokalizacja zbiornika została wybrana poprawnie, chociaż wybór zapory ziemnej nie był optymalnym rozwiązaniem, bo lepsza dla tych uwarunkowań terenowo-gruntowych byłaby zapora betonowa.

Zdecydowano się na zaporę ziemną jednorodną, z gruntów znajdujących się w czaszy zbiornika – niejednorodnych (w tym żwirów, żwirów gliniastych z otoczkami różniących się diametralnie pod względem filtracji). „Już wymienienie tych gruntów wskazuje, że nie będzie to zapora jednorodna” – możemy przeczytać w raporcie PW. Kolejny błąd projektowy na który zwracają uwagę autorzy opracowania to sposób nachylenia skarp 1:2. Takie nachylenie skarpy zapory ziemnej, w której użyty materiał budowniczy to rodzime żwiry, żwiry gliniaste mogły być bezpiecznie stosowane do zapór do 5m a nie jak wybudowano powyżej 10m. Kolejna kwestia to wybór ubezpieczenia i uszczelnienia skarpy zapory. Jako uszczelnienie skarpy projektowano geomembranę obustronnie ryflowaną, nie podając grubości i materiału geomembrany co jest niezwykle istotne w kontekście układania jej na stromej skarpie zapory, w projekcie nie podkreślono również wymogu zakotwienia geomembrany na koronie zapory. Jako niespotykane na innych tego typu obiektach rozwiązanie zastosowano ekran z płyt żelbetowych zbrojony taśmami GEOWEB. Ekran, który ma stanowić ubezpieczenie skarpy odwodnej zapory tworzącej zbiornik retencyjny, powinien być obustronnie zbrojony siatką z prętów o średnicy 12 mm tworzącą oczka 15x15 cm. Jak możemy przeczytać w raporcie PW użycie słowa ekran z płyt żelbetowych okazało się na wyrost.

Analizując proces budowy zauważono, że jako sposób ulepszenia zbyt wilgotnych gruntów zastosowano mieszanie z wapnem palonym, aż do uzyskania wymaganego stanu zagęszczenia, co spowodowało zagrożenie zjawiskami sufozyjnymi, wyłukiwaniem związków wapnia z gruntu. Pierwsze oznaki problemów z filtracją w korpusie zapory wystąpiły wkrótce po zakończeniu budowy zbiornika. W trakcie próbnego napełniania zbiornika w okresie od listopada 2012 r. do stycznia 2013 r. podczas oględzin korpusu zapory stwierdzono występowanie przecieków w drenażu żwirowo-kamiennym zlokalizowanym w stopie skarpy odpowietrznej, spowodowanych napływem wód gruntowych z prawego zbocza zbiornika, które infiltrowały do korpusu zapory. Jako rozwiązanie tego problemu przyjęto wykonanie drenażu powierzchniowego na skarpie odpowietrznej, rozpoczynającego się w połowie wysokości skarpy w okolicach piezometru nr 4 i poprowadzonego do studni zaprojektowanej w stopie nasypu. W okresie późniejszym zaobserwowano pojawienie się kolejnych wzmoczonych przesiąków w rejonie piezometru nr 8. Ponadto w celu ograniczenia dopływu wody gruntowej od strony zbocza prawego pod koniec 2015 r. przeprowadzono próbę zainiektowania drenażu występującego na styku ekranu zapory i materaca siatkowo kamiennego. Działania te okazały się nieskuteczne. W dalszym okresie czasu obserwowano stałe występowanie niekorzystnych zjawisk filtracyjnych polegających na gromadzeniu się znacznej ilości wody powierzchniowych warstwach skarpy odpowietrznej, tworzących na powierzchni skarpy wywierzyska i wysięki wody oraz miejscowe rozpulchnienie gruntu. Osunięcie lewej skarpy czaszy zbiornika oraz wykonane badania geofizyczne lewego zbocza wskazały strefy uskokowe, pomiędzy którymi istniały drogi migracji wody działające destabilizująco na lewy brzeg.

W przeglądzie wiosennym w 2018 roku stwierdzono: brak istotnych zmian stanu technicznego w odniesieniu do zapisów zawartych w protokole z kontroli rocznej przeprowadzonej w 2017 r., z uwagi na niedostateczny stan techniczny zapory czołowej dodatkowo zagrażający bezpieczeństwu oraz niedostateczny stan techniczny zbiornika oraz czaszy z obwałowaniami, a także ograniczenie użytkowania obiektu tylko w zakresie minimalnego poziomu piętrzenia, wykluczono bezpieczną eksploatację obiektu w warunkach powodziowych, z przekazanych przez poprzedniego administratora obiektu dokumentów eksperckich nie wynikał zamknięty katalog prac, których wykonanie będzie skutkowało uzyskaniem właściwego stanu technicznego oraz bezpieczeństwo użytkowania obiektu. Jednocześnie ze zgromadzonego materiału wynikało, że występujące na obiekcie problemy wykraczają poza zakres usterek do usunięcia w ramach remontu kwalifikujący obiekt jako pozostający w stanie permanentnej awarii.

Podsumowując, wyjaśniając dlaczego nie wybrano wariantu remontowego, należy zaznaczyć, że przygotowane opracowania dot. stanu technicznego obiektu przedstawiały katalog zadań jakie miały poprawić sytuację niemniej nie dające gwarancji osiągnięcia efektu w postaci doprowadzenia zapory Zbiornika Wodnego Wilkówka do stanu technicznego gwarantującego utrzymanie właściwego stanu technicznego oraz bezpieczeństwa obiektu. Zdaniem PGW WP w trosce o właściwe wydatkowanie środków publicznych nieuzasadnionym była realizacja szeregu kosztowych prac niedających pełnej gwarancji odzyskania sprawności obiektu, mając świadomość, iż koszt ich realizacji sięgałby kilku milionów złotych. Takie działanie mogłoby zostać zakwalifikowane jako marnowanie środków publicznych.

(akta kontroli str. 542-560)

Poniżej zaprezentowano wybrane uwagi ekspertów na temat przygotowania i jakości prowadzenia inwestycji na poszczególnych jej etapach wraz z wyjaśnieniami osób, bądź podmiotów odpowiedzialnych:

- W odniesieniu do zawartych w opracowaniu uwag dot. błędów projektowych, Projektant wyjaśnił m.in.: Nachylenie skarp zapory zostało dostosowane do warunków terenowych (lokalizacji zapory). Z uwagi na tak zastosowane nachylenie, skarpe odwodną ubezpieczyłem płytami betonowymi. Zapora betonowa nie mogła być wykonana, gdyż nie pozwalały na to warunki gruntowe - zbyt duże naprężenia jednostkowe na grunt (duży ciężar na zbyt małą powierzchnię). We wskazanych, przez opiniujących Panów z Politechniki Wrocławskiej, Wytycznych projektowania zapór ziemnych (Budownictwo specjalne w zakresie gospodarki wodnej. Zapory ziemne. Wytyczne projektowania. Ministerstwo Rolnictwa. Departament Gospodarki Wodnej i Melioracji. Wydawnictwo Katalogów i Cenników, Warszawa 1975), nie ma określonych nachyleń skarp zapór o wysokości > 5 m. Tekst wytycznych przesyłam w załączeniu. Przedmiotowa zapora ma konstrukcję opisaną w wytycznych jako zapora z niegruntowym uszczelnieniem skarpowym (rys nr 3, str. 7 Wytycznych). Przyjęto sposób wykonania zapory jako sypaną (p. 2.3.1, str. 11 Wytycznych). Nachylenie skarp zostało określone indywidualnie (p. 4.2, str. 15 Wytycznych) i zostało podparte dokumentacją pn.: Analiza stateczności zboczy i zapory – autorstwa Profesora Politechniki Gdańskiej, Członka Instytutu Budownictwa Wodnego PAN. Zgodnie z Wytycznymi – p. 4.3, str. 16 – mogłem zaprojektować ławkę na skarpie odpowietrznej, która pomogłaby w wykonywaniu przeglądów i wymianie piezometrów oraz utrzymaniu skarpy (naprawy, koszenie, przeglądy). Półka została wykonana na etapie eksploatacji zbiornika kosztem zwiększenia nachylenia skarpy powyżej tej półki. Zgodnie z § 82 Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20 grudnia 1996 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane gospodarki wodnej i ich usytuowanie:

1. *Rurociągi i sztolnie odprowadzające wody z przelewów wieżowych powinny zapewniać odpływ bezciśnieniowy wody występujący przy najwyższym z możliwych poziomów; przepływ nie powinien jednak przekraczać 1,5-krotnej wielkości przepływu kontrolnego, z zastrzeżeniem ust. 2.*

2. *Stosowanie przewodów ciśnieniowych jest dopuszczone pod warunkiem, że nie zmniejszy ono bezpieczeństwa budowli.*

Obliczenia przepustowości budowli wykonano w oparciu o Rozporządzenie MOŚZNiL oraz: „Obliczenia hydrauliczne przelewów budowli wodno-melioracyjnych”, IMUZ 1986, „Upusty małych zbiorników wodnych. Cz. 1. Upusty wieżowe”, Zrzeszenie Biur Projektów Wodnych Melioracji. Warszawa 1986 r., „Obliczenia hydrauliczne spustów”, CBSiPBW, Wytyczne projektowania, BP 1987 r., „Obliczenia hydrauliczne wypadów”, CBSiPBW, Wytyczne projektowania, BP 1987 r. Przepływy obliczeniowe przyjęto na podstawie materiałów wyjściowych – dane hydrologiczne pn.: „Operat hydrologiczny” opracowane przez Prof. nzw. dr hab. inż. B. W., członka Komitetu Gospodarki Wodnej PAN i American Geophysical Union. W świetle przepisów Rozporządzenia MOŚZNiL (rozdz. 2, tab. 1) przyjęto II klasę obiektu. Dla tej klasy w obliczeniach uwzględnia się: przepływ miarodajny Q_m o prawdopodobieństwie przewyższenia 0,3% ($Q_{0,3\%}$), przepływ kontrolny Q_k o prawdopodobieństwie przewyższenia 0,05 % ($Q_{0.05\%}$). Przyjęto następujące wartości: $Q_m = Q_{0,3\%} = 15,6 \text{ m}^3/\text{s}$, $Q_k = Q_{0.05\%} = 20,9 \text{ m}^3/\text{s}$. Zaprojektowana wieża przelewowo-upustowa umożliwiła bezpieczne przeprowadzenie wód miarodajnych i kontrolnych przy nieprzekraczalnej rzędnej zwierciadła wody w zbiorniku 480,50 m n.p.m. Spełnienie powyższego warunku było możliwe przy łącznej długości korony przelewu wieżowego równej 18,0 mb. Zaprojektowano i wykonano przelew stały, o półkolistym profilu poprzecznym korony,

pracujący jako niezatopiony. Obliczenia hydrauliczne przelewu wykonano przy założeniu, że całkowitą objętość przepływu miarodajnego i kontrolnego przeprowadza tylko przelew powierzchniowy, przy niedziałających upustach płuczących (dennych). Moje obliczenia wydatku upustów dennych, załączone do operatu wodnoprawnego, obarczone są błędem źle dobranych strat miejscowych rurociągów spustowych – brak strat miejscowych na wylocie, co spowodowało zwiększenie wydatku spustów o 100%. Fakt ten został opisany w rozdziale 5.4.3 Oceny.

Uznałem, że przyjąłem rozwiązania wystarczające dla zapewnienia szczelności odwodnej skarpy zapory. Oprócz płyt betonowych, uszczelnionych kitem dylatacyjnym, układano je na folii PE, a pod tym ułożona była geomembrana gr. 1,14 mm ryflowana obustronnie, obłożona ochronnie geowłókniną i warstwą piasku.

Projekt zakładał wykonanie uszczelnienia skarpy odwodnej w postaci geomembrany HDPE (ryflowanej obustronnie) przechodzącej na dno czaszy zbiornika oraz na lewą skarpe. Na geomembranie, na skarpie odwodnej, ułożona była geowłóknina (zabezpieczająca ją przed uszkodzeniem od góry), na niej folia PE (zabezpieczająca przesiąki przez płyty), a na nich płyty betonowe grubości 20 cm (beton B20 – C16/20). Geomembrana układana była na 20 cm podsypce piaskowej zabezpieczając ją w ten sposób przed uszkodzeniami mechanicznymi (ostrych okruchów skalnych w gruncie nasypowym budującym korpus zapory). We wspomnianych wytycznych (p. 5.5.1, str. 21) określono minimalne parametry płyt betonowych – gr. 20 cm oraz marka betonu B20. Ponadto w p. 7.1.6, str. 27 i 28 Wytycznych opisano rodzaj i wymiary płyt betonowych. Zastosowano płyty o wymiarach 5 x 5 m. Zgodnie z wytycznymi (p. 7.1.6.4, str. 28) przerwy dylatacyjne pomiędzy płytami zaleciłem wypełnić styropianem gr. 10 mm, a szczelinę od góry wypełnić kitem dylatacyjnym na głębokość minimum 20 mm. c) Żadna płyta z 65 szt. ułożonych na skarpie odwodnej nie popękała, ani nie złamała się w trakcie trwania eksploatacji.

W trakcie eksploatacji doprojektowałem dodatkowe repery na koronie zapory, które zostały tam zainstalowane.

Nie zaprojektowałem schodów skarpowych. Okazało się w trakcie eksploatacji, że schody są bardzo potrzebne.

Powyższe uchybienia, w moim mniemaniu, **nie mają żadnego znaczenia w kwestii podjętej, pochopnie, decyzji o rozbiórce zapory**. Każde kolejne badanie stanu technicznego zapory, przeprowadzane przez IMiGW OTKZ, nie przynosiły jednoznacznego stwierdzenia co jest przyczyną zamakania skarpy odwodnej od strony lewego stoku doliny (str. 122 i 123 Oceny PW). Stwierdzano zawsze, że należy przeprowadzić kolejne badania, na które nie stać IMiGW OTKZ. I tak doprowadzono do stanu, w którym ŚZMiUW zlecił opracowanie opinii przez Politechnikę Wrocławską. W ocenie Politechniki Wrocławskiej – rozdz. 9.1.2 (str. 124) zapisano: Jak jednoznacznie wskazują wymienione wcześniej wyniki obserwacji i badań zjawisk filtracyjnych zachodzących na prawym przyczółku zapory, bezpośrednim źródłem wycieków na skarpie odpowietrznej jest woda napływająca z wysoczyzny prawego zbocza zbiornika, która częściowo kieruje się do prawego przyczółka zapory. Przepływ wód ułatwia zidentyfikowana żwirowa warstwa wodonośna znajdująca się na głębokości około 6 m p.p.t. oraz nadal działający drenaż na styku ekranu skarpy odwodnej i materaca siatkowo-kamienno. Pomijając inne drobne uchybienia wykonawcze, które były w czasie eksploatacji usuwane, najważniejszym działaniem które należało wykonać to przesłona zabezpieczająca napływ wody do korpusu zapory z prawego stoku doliny. PW zaproponowała w rozdz. 10.7 (str. 148): Jako rozwiązanie proponuje się wykonanie przesłony przeciwfiltracyjnej w formie palisady z wierconych pali betonowych z betonu C16/20 o średnicy 0,50 m w rozstawie 0,40 m, na głębokość do warstwy nieprzepuszczalnej (rys. Z6.1 i Z6.2, Załącznik nr 6). Na potrzeby oszacowania kosztów w niniejszej koncepcji założono, że warstwa ta znajduje się na rzędnej 472,00 m n.p.m. Rozwiązanie takie jest analogiczne

z rozwiązaniem w praktyce stosowanym do wykonywania ścian szczelnych (palisad) w zabudowie śródmiejskiej w warunkach głębokiego fundamentowania kondygnacji podziemnych. Opiniujący z PW opracowali kosztorys zaproponowanych prac (w dwóch wariantach), który opiewał na maksymalną kwotę w wysokości ok. 2 mln. zł. Niestety nie przystąpiono do wykonania tych robót, tylko skupiono się na likwidacji zapory, będącej problematycznym problemem, jakim okazał się przejęty przez RZGW, Zbiornik Wodny w Wilkowicach, na początku rozpoczęcia ich działalności (rok 2017 – zawiązanie PGW WP, a w 2019 rozpoczęcie statutowej działalności po zakończeniu wewnętrznych rozsad personalnych oraz kompetencyjnych).

(akta kontroli str. 561-568)

NIK zauważa, że fakt samonapełnienia się zbiornika w 2019 r. i powstałe w ten sposób zagrożenie powodziowe dowodzą, że problem konstrukcji zbiornika musiał być ostatecznie rozwiązany, celem wyeliminowania podobnych zagrożeń w przyszłości.

- Wykonawca Zbiornika, w odniesieniu do braku projektu grodzy budowlanej i przepuszczania wód budowlanych⁸⁴, nieprzerwywania prac związanych z formowaniem korpusu zapory w okresie trwania opadów atmosferycznych oraz dodawania wapna do wbudowywanego gruntu⁸⁵, jak i sposobu jego dodawania⁸⁶ i sposobu formowania materacy siatkowo – kamiennych⁸⁷ podał: *Nie odnaleźliśmy jakichkolwiek zastrzeżeń ani nawet uwag wskazanych przez SZMiUW, Inspektora nadzoru, jak również Projektanta w zakresie wykonanego rozwiązania przepuszczenia wód potoku Wilkówka przez rejon prowadzonych prac. (...) Umowa i dokumenty powiązane z nią, jak również Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie, nie określają strony, autora odpowiedzialnej za sporządzenie projektu grodzy budowlanej ani takiego wymogu. Na podstawie posiadanych dokumentów, w tym: dokumentacji powykonawczej, zawierającej między innymi kserokopię Dziennika Budowy, sprawozdania z badań geologicznych, jak również sprawozdań z nadzoru geotechnicznego firmy geotechnicznej, Zamawiającego, Inspektora nadzoru i Projektanta, nie wskazują na jakiegokolwiek uwagi bądź zastrzeżenia w zakresie prowadzonych prac. Wpisy w Dzienniku Budowy nadzoru Wykonawcy natomiast wskazują na wstrzymywanie prac z uwagi na opady atmosferyczne⁸⁸.*

Problematykę wilgotności materiału przeznaczanego do budowy korpusu zapory oraz napływowych wód opadowych i gruntowych przesączających się przez popękaną strukturę skalną prawego i lewego zbocza zbiornika uniemożliwiająca prawidłowe zagęszczenie korpusu zapory szczegółowo opisuje dokument Protokół Konieczności wykonanych robót nr 26 podpisany przez Projektanta, Kierownika Budowy, Inspektora nadzoru. Zgodę na zastosowanie technologii wzbogacenia gruntu wapnem celem osiągnięcia wilgotności optymalnej (osuszanie gruntu) wydał Projektant wpisem do Dziennika Budowy w dniu 24 sierpnia 2011 r. Wszystkie wykonane roboty związane

⁸⁴ Projekt ten leży po stronie Wykonawcy robót i powinien zostać zrealizowany przed rozpoczęciem prac, a co jest również ważne, powinien zostać zaakceptowany przez Inspektora nadzoru. W okresie realizacji prac budowlanych plac budowy nie miał odpowiedniego zabezpieczenia przed występującymi kilkukrotnie wezbraniami potoku Wilkówka.

⁸⁵ Wykonawca kontynuował prace, a dla uzyskania wymaganego zagęszczenia wbudowywanego gruntu dodawał do niego wapno. Naszym zdaniem bez analizy skutków dodawania wapna do korpusu zapory nie powinno się tego robić.

⁸⁶ W niższych warstwach formowanego nasypu ulepszenie gruntu dodatkiem wapna realizowane było poprzez ręczne sypanie wapna na przymy gruntu, które były następnie przesypane koparką, bądź poprzez rozsypywanie wapna na powierzchni kolejnych kładzonych warstw gruntu i zagęszczanych z wykorzystaniem walca okółkowanego statycznego. To mogło spowodować nierównomierne wymieszanie wapna i szybsze jego wynoszenie przez filtrującą wodę skutkujące zakolmatowaniem drenażu przyskarpowego i prawdopodobnie niektórych piezometrów.

⁸⁷ Zgodnie z zaleceniami ich producenta, wymaga ręcznego układania wewnątrz materaca kamieni ostrokrawędzistych, stosownie dobieranych i pasowanych w taki sposób, aby uniemożliwić ich poruszanie przez strumień wody, co może skutkować przetarciem siatki. Wykonawca stosował bryły miejscowego rumoszu, stąd żywotność tak wykonanego materaca może być ograniczona.

⁸⁸ W tym: w dniu 17-18.05.2010 r.(tom I, strona 28), w dniu 01.09.2010r.(tom III, strona3), w dniu 29.09.2010 roku (tom III, strona11), w dniu 21.10.2010 (tom III, strona 14), w dniu 21.05.2011 (tom IV, strona 21), w dniu 30.06.2011 (tom IV, strona 27).

z formowanie m korpusu za pory były odbierane przez Inspektora nadzoru po przedstawieniu wyników badań opracowanych przez Nadzór geotechniczny, który również pozytywnie zaopiniował technologię na co wskazuje pismo adresowane do ŚZMiUW z dnia 11 lipca 2017 roku.

Z żadnych posiadanych przez nas dokumentów nie wynika, iż na etapie realizacji robót zastosowanie sposobu dozowania wapna budziło zastrzeżenia. Potwierdzenie prawidłowości wykonanych robót zarówno z wiązanych z korpusem zapory jak również wszystkich pozostałych robót wykonanych przez Wykonawcę znajduje potwierdzenie w dokumentach⁸⁹.

Deklaracja zgodności nr 190/2011 wraz z Aprobatą Techniczną IBDiM nr AT/200 6 03 2022/2 dotycząca kosztów do gabionów określa możliwość zastosowanego materiału do wypełnienia gabionów „Wypełnienie gabionów (otoczaki, tłuczeń, gruz budowlany, itp.)”. Zastosowany materiał spełniał wymagania producenta siatek do materacy siatkowo kamiennych, Specyfikacji Technicznej ST 03.03.02.02 oraz dokumentacji projektowej co potwierdzają dokumenty⁹⁰ podpisane przez strony procesu budowlanego.

Ponadto, w sprawie niedokonania zamknięcia wszelkiego typu drenaży pomocniczych (systemu drenów z czasów budowy), które mogły mieć wpływ na występujące zjawisko sufozji wyjaśniam, że jak wynika z notatki służbowej firmy „G” z 2 sierpnia 2010 r., z powodu silnego nawodnienia prawego zbocza i skarpy geolog określił konieczność zastosowania systemu odwadniającego w postaci drenażu. Następnie w dniu 18 sierpnia 2010 r. w obecności Zamawiającego, Projektanta, Inspektora nadzoru strony dokonały uzgodnień w tym zakresie. Spółka wielokrotnie zajmowała stanowisko⁹¹ w sprawie drenaży. Spółka wykonała w roku 2015 przepone przecinającą drenaż wzdłuż gurtu podpierającego materace siatkowo kamienne na prawej skarpie zbiornika również w celu zamknięcia drenażu pomocniczego. Roboty zostały odebrane bez uwag o czym świadczą dokumenty⁹².

(akta kontroli str. 561-577)

- Inspektor nadzoru wyjaśnił: *W trakcie realizacji inwestycji decyzją Inwestora został powołany niezależny od zespołu Inspektora nadzoru nadzór geologiczny. Drenaże pomocnicze (które nie były elementem projektu) były wykonywane i utrzymywane jako element zabezpieczający stabilność ziemnego korpusu zapory poza moim nadzorem, zgodnie z wolą Zamawiającego. Ponadto Inspektor stwierdził: **Funkcjonowanie oraz opis wad zapory, które w efekcie końcowym doprowadziły do jej likwidacji były, poza dokumentacją powykonawczą, w sposób kompleksowy opisane w ekspertyzach technicznych. Z ich treści, a także z mojej wiedzy wynika, że nie było przypadków w trakcie realizacji prac, które mogłyby mieć wpływ na przebieg zdarzeń dotyczących funkcjonowania zapory do jej likwidacji łącznie. **Wszelkie istotne powody dla których zapora nie uzyskała sprawności technicznej wiążą się w mojej opinii z brakiem pełnego rozpoznania warunków hydrogeologicznych na etapie przedprojektowym oraz niekompletnej koncepcji programowej w której zabrakło między innymi elementów odwodnienia prawej skarpy czaszy zbiornika oraz pionowej przesłony filtracyjnej pod korpusem zapory (podkr. NIK). Skutki tych braków stały się widoczne dopiero po wybudowaniu*****

⁸⁹ M.in. we wpisach Projektanta i Inspektora nadzoru w Dzienniku Budowy, wynikach badań zagęszczenia (Sprawozdania geotechniczne), dokumentacji badań geotechnicznych oraz protokołach odbioru technicznego.

⁹⁰ Protokół Odbioru technicznego z 24 października 2012 r., Protokół Odbioru Technicznego z 14 października 2013 r. potwierdzający zakończenie prac budowlano-montażowych, Opinia Techniczna, opracowana przez Projektanta na zlecenie Zamawiającego w zakresie: „Zapora i zbiornik retencyjny na potoku Wilkówka. Ocena stanu technicznego elementów konstrukcyjnych zapory i czaszy zbiornika po wykonaniu próbnego obciążenia czerwiec 2014 roku, Protokół w sprawie odbioru i przekazania do użytku (eksploatacji) inwestycji z dnia 20 października 2014 r. oraz Dziennik Budowy wpis w dni u 28 lipca oraz 2 i 24 sierpnia 2011 r.

⁹¹ W tym w pismach nr: l.dz.65/2017 z 04 stycznia 2017 r., l.dz.478/2017 z 1 marca 2017 r. oraz l.dz.260/2018 z 13 stycznia 2018 r.

⁹² Protokół technicznego odbioru robót nr 4 z dnia 01 grudnia 2015 r. Protokół Końcowy Technicznego odbioru robót obejmujących likwidację usterek oraz doszczelnienie zbiornika z dnia 16 grudnia 2015 r.

zapory oraz napełnieniu zbiornika i nie mogły być wcześniej zidentyfikowane przez Nadzór Inwestorski.

(akta kontroli str. 578-581)

Ponadto, pracownik przeprowadzający z ramienia IMiGW OTKZ kontrole okresowe Zbiornika wyjaśnił: *Kontrole okresowe roczne i pięcioletnie wykonywane na podstawie art. 62. pkt 1 i 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane⁹³ uwzględniały zarówno wizję terenową, jak również wyniki licznych pomiarów i badań wynikających z wykonywania „Ocen stanu technicznego i Stanu bezpieczeństwa” na podstawie prawa wodnego. Wykazywany w protokołach z kontroli okresowych jak i w „Ocenach...”, stan techniczny i stan bezpieczeństwa w przypadku zjawisk niepożądanych, był dla zarządcy informacją i jednocześnie impulsem, ale także obowiązkiem do podejmowania decyzji o konieczności prac naprawczych mających doprowadzić obiekt do stanu co najmniej odpowiedniego, niezagrażającego bezpieczeństwu. Stwierdzam, że takie decyzje w sprawie robót naprawczych wynikających z zaleceń wykonywanych przeze mnie kontroli okresowych i ocen stanu technicznego i stanu bezpieczeństwa były przez zarządcę podejmowane po poprzedzających je licznych naradach konsultacyjnych z udziałem Projektanta, Wykonawcy, kierownictwa obiektu, osób sprawujących nadzór nad kolejnymi etapami wznoszenia korpusu i mojej osoby. Celem narad było omawianie przyczyn wystąpienia niekorzystnych zjawisk, ustosunkowanie się do przygotowanych propozycji projektanta eliminujących je oraz wypracowywanie wspólnego najbardziej optymalnego stanowiska dot. prac naprawczych. Podczas wymienionych narad nigdy nie była rozważana koncepcja rozbiórki obiektu, koncentrowano się na przedstawianiu propozycji pilnych prac remontowych przeciwdziałających zniszczeniu obiektu, a także budowli położonych w sąsiedztwie, podkreślano, że zaobserwowane uszkodzenia powstały z przyczyn losowych, spowodowanych nadmierną filtracją wód zboczowych na skarpach i wód szczelinowych podłoża skalnego.*

Ze względu na lokalizację zbiornika na terenie fliszu karpackiego o bardzo skomplikowanej strukturze zbrekcjowanych (przewarstwionych) piaskowców, zlepieńców i łupków o spoiwie ilasto wapiennym, zaangażowanych tektonicznie ze stwierdzonymi uskokami wykazanyymi badaniami geotechnicznymi (w dokumentacji geologiczno-inżynierskiej wykonywanej na rzecz projektowanego zbiornika) oraz geofizycznymi (w Ocenach stanu technicznego i stanu bezpieczeństwa) oraz biorąc pod uwagę zachodzące w nich niekorzystne zjawiska filtracyjne, jak: nadmierna prędkość filtracji przepływającej wody gruntowej w korpusie zapory i w podłożu wykazana badaniami fluorescencyjną i elektrooporową, różnorodna jakość składu chemicznego wody w piezometrach zafiltrowanych w korpusie zapory czołowej, możliwość występowania wód artezyjskich pod ciśnieniem, nie pozwala mieć pewności, a tylko przypuszczenie, że podjęcie prac wskazanych w ekspertyzie zagwarantowałoby skuteczne usunięcie usterek.

(akta kontroli str. 582-586)

W trakcie eksploatacji obiektu podejmowano także inne działania dla określenia stanu technicznego zapory i zbiornika wraz z zaporą przeciwrumowiskową:

- ŚZMiUW zlecił⁹⁴ 24 lipca 2017 r. IMiGW wykonanie przeglądu rocznego Zbiornika i pięcioletniego zapory przeciwrumowiskowej wynikających z art. 62 ust. 1 Prawo budowlane w terminie do 15 września 2017 r. za wynagrodzenie brutto 4,0 tys. zł.

⁹³ Dz. U. z 2023 r. poz. 682 ze zm., dalej: „Prawo budowlane”.

⁹⁴ Umowa nr K/131/2017/OBB na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp.

Ponadto, ŚZMiUW 5 lipca 2017 r. zlecił⁹⁵ firmie „J” wykonanie przeglądu technicznego systemu ostrzegania o zagrożeniu katastrofą i zagrożeniu powodziowym dla zapory i Zbiornika w terminie do 4 sierpnia 2017 r. za wynagrodzeniem brutto 3,1 tys. zł.

- RZGW 2 lipca 2018 r. zlecił⁹⁶ firmie „J” wykonanie przeniesienia (demontaż i montaż) syren alarmowych systemu ostrzegania dla Zbiornika zlokalizowanych na budynku Szkoły Podstawowej nr 1 w Wilkowicach w terminie do 9 lipca 2018 r. za wynagrodzeniem brutto 8,7 tys. zł.

RZGW (Zarząd Zlewni w Katowicach) 7 sierpnia 2018 r. zlecił⁹⁷ firmie „E” wykonanie badań i opracowanie oceny stanu podłoża geotechnicznego w rejonie Zapory, w terminie do 7 listopada 2018 r., za wynagrodzeniem w kwocie brutto 91,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 659-757)

Ponadto, w celu wykrycia przyczyn zagrożenia utraty stateczności korpusu zapory czołowej ziemnej RZGW 1 sierpnia 2019 r. zlecił⁹⁸ firmie „K” wykonanie otworów bezpieczeństwa w ścianach bloku upustowo-przelewowego Zbiornika w terminie do 8 sierpnia 2019 r. za wynagrodzeniem brutto 32,5 tys. zł. Zadanie wykonano w terminie.

(akta kontroli str. 671-681)

Projektant udzielił dodatkowo wyjaśnień w następujących kwestiach:

- **Zbiornik jako ujęcie wody przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej:** Zaprojektowany i wykonany zbiornik wodny w Wilkowicach w założeniach i po jego wybudowaniu pełnił funkcje rezerwuaru dla ujęcia wody Spółki Wodociągowej w Wilkowicach ze stacją uzdatniania położoną przy potoku Wilkówka powyżej przekroju zaporowego. W wieży przelewowo-spustowej zainstalowane były urządzenia do poboru wody, która rurociągami była połączona z systemem zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy. Urządzenia były sprawne i gotowe do współdziałania z pozostałymi elementami ujęcia wody z potoku Wilkówka. Kolejną funkcją zbiornika było zabezpieczenie wody dla celów pożarowych. Wodę do celów pożarowych można było pobierać w dwojaki sposób: po pierwsze zjeżdżając do lustra wody drogą wewnętrzną od strony mostu w ciągu ulicy Harcerskiej, lub z korony zapory, spuszczać kosz ssawny po skarpie odwodnej korpusu zapory (...).

- **Lokalizacja i typ zapory (ziemna/betonowa):** Pierwsza lokalizacja była wskazana na potoku Zimnik, lecz ukształtowanie terenu (zbyt mała czasza zbiornika) oraz warunki geotechniczne (teren osuwiskowy), skłoniły Zamawiającego do zmiany lokalizacji ze wskazaniem na potok Wilkówka w miejscu w którym został wykonany. Konstrukcja zapory została dobrana po wykonaniu badań podłoża gruntowego. Wykonanie zapory betonowej nie było rozważane. Od początku wiadomym było, że nie ma możliwości uszczelnienia podłoża w sposób zabezpieczający filtrację pod korpusem, ze względu na znaczną szczelinowatość i spękania górotworu, charakteryzujące się dużą przepuszczalnością, potwierdzoną badaniami wodochłonności i cementochłonności. Nikt nie wywierał na mnie presji co do wyboru konstrukcji zapory oraz zastosowanych materiałów. Rodzaj materiałów oraz ich parametry zostały przeze mnie określone w dokumentacji projektowej.

(akta kontroli str. 561-568)

Z uwagi na nieodpowiedni stan techniczny, decyzją nr 75/19 z 6 czerwca 2019 r. ŚWINB nakazał⁹⁹ rozbiórkę zapory czołowej zbiornika Wilkówka w Wilkowicach wraz

⁹⁵ Umowa nr K/97/2017/OBB na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp.

⁹⁶ Umowa nr 3/2018/ZZK na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp.

⁹⁷ Umowa nr GL.ZOZ.2.283.1.2018 na podstawie art. 4 pkt 8 Pzp wraz z Aneksem nr 1 z 25 października 2018 r.

⁹⁸ Umowa nr GL.2.283.3.2019 zawarta w wyniku zapytania ofertowego w oparciu o art. 4 pkt .8 Pzp.

⁹⁹ Decyzja nr WI-OIT.774.2.2016.BK1.

z przepławką oraz urządzeniami stanowiącymi z nią całość techniczno-użytkową, tj.: budowlą przelewowo-upustową z komorami czerpnymi i kanałem odprowadzającym, budynkiem sterowni, ubezpieczeniem czaszy zbiornika wraz z drogą technologiczną do celów pożarowych i uporządkowanie terenu po rozbiórce.

Do wykonania rozbiórki należało przystąpić w terminie do 1 października 2019 r., natomiast zakończyć rozbiórkę i uporządkować teren należało do 30 listopada 2021 r. Zakresem ww. decyzji rozbiórkowej nie była objęta zaporą przeciwrumowiskowa w km 2+461 potoku Wilkówka, niecka wypadowa oraz elementy czaszy zbiornika stanowiące jednocześnie zabezpieczenie drogi gminnej ulicy Harcerskiej i mostu w jej ciągu na wysokości zbiornika. Dyrektor RZGW i Gmina wniosli w terminie odwołania od ww. decyzji.

(akta kontroli str. 758-823)

W trakcie postępowania dot. rozbiórki obiektu, ŚZMiUW (w likwidacji) w załączeniu do pisma z 5 grudnia 2017 r., znak: DM/DKW-2896/2017 przedłożył następujące opracowania:

- „Badania geofizyczne metodami sejsmiczną i elektrooporową lewego brzegu i zbocza zapory ziemnej na potoku Wilkówka w m. Wilkowice, gm. Wilkowice” – z września 2017 r. oraz
- „Ocena stanu technicznego zbiornika „Wilkówka” w m. Wilkowice, gm. Wilkowice etap II - Aktualizacja sporządzonej oceny stanu technicznego i stanu bezpieczeństwa w oparciu o ponownie wykonane pomiary kierunków i prędkości wody filtrującej przez korpus zapory” - z listopada 2017 r.

Natomiast 14 lutego 2018 r. przedłożono dodatkowo powoływaną wyżej ekspertyzę Politechniki Wrocławskiej.

(akta kontroli str. 758-823)

W związku z niejednoznacznym wskazaniem w przedłożonych opracowaniach przyczyn nieprawidłowej filtracji i sposobu jej usunięcia, organ I instancji przeprowadził 22 lutego 2018 r. kolejną rozprawę administracyjną przy udziale m.in. R.P. - autora ocen oraz przedstawicieli ŚWZMiUW, celem złożenia wyjaśnień dotyczących zapisów w przedłożonych dokumentach.

W rozprawie wzięli udział przedstawiciele PGW WP, które pismem z 30 listopada 2018 r., znak: GL.ZPU.2.512.505.2018.SJ/9507, przedłożyły kolejne opracowanie pn.: „Ocena stanu podłoża geotechnicznego w rejonie zapory zbiornika retencyjnego w Wilkowicach” z września 2018 r. autorstwa zespołu firmy „E”.

Pan R.P. wyjaśnił ŚWINB 18 stycznia 2019 r. że przedłożony dokument uzupełnia w sposób wystarczający konkluzje wynikające z opracowań IMiGW OTKZ, dotyczące występujących nieprawidłowości w obiekcie, a wnioski z niego wypływające, potwierdzają sposób i zakres wykonania robót naprawczych wskazanych w dokumencie autorstwa zespołu badawczego Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego Politechniki Wrocławskiej, z grudnia 2017 r.

Zarządca obiektu pismem z 11 marca 2019 r., znak: GL.RPU.550.16.2018/2019.EŁ przedstawił swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie, podsumowując, że: *zdaniem PGW WP jedynym słusznym, gwarantującym przywrócenie bezpieczeństwa w akceptowalnych ramach czasowych, również uzasadnionym potencjalnymi problemami w przypadku przyjęcia wariantu „remontowego” oraz uzasadnionym ekonomicznie rozwiązaniem jest rozbiórka i likwidacja. W przypadku przyjęcia wariantu rozbiórkowego, pracami inicjującymi cały proces będą te, związane z rozbiórką części przewodu spustowego, umożliwiające bezpieczny odpływ wód*

nadmiarowych, zaś dziś pozostający poza kontrolą i powodujący spiętrzenie powyżej poziomu minimalnego.

RZGW, mając na uwadze przedstawione wyżej okoliczności, kolejnym pismem z 20 marca 2019 r., znak: GL.550.16.1.2018.2019.EŁ uzupełniająco wskazało, że: „z uwzględnieniem przede wszystkim kluczowego aspektu bezpieczeństwa związanego ze stanem zbiornika zlokalizowanego w km 2 + 300 potoku Wilkówka w Wilkowicach, (...) kategorię oświadczam, że PGW WP stwierdza brak celowości utrzymywania przedmiotowego obiektu budowlanego”.

W związku z powyższym stanowiskiem, ŚWINB 31 maja 2019 r. przeprowadził, w oparciu o rozporządzenie z 30 sierpnia 2004 r. Ministra Infrastruktury w sprawie warunków i trybu postępowania w sprawach rozbiórek nieużytkowanych lub niewykończonych obiektów budowlanych¹⁰⁰, oględziny oraz rozprawę, czego efektem była decyzja nr 75/19 z 6 czerwca 2019 r. o rozbiórce obiektu¹⁰¹.

(akta kontroli str. 758-823)

Dyrektor RZGW wyjaśnił w sprawie rozbiórki obiektu: Zgodnie z Prawem budowlanym art. 62, ocenie technicznej poddaje się budowle piętrzące, obiekty powinny być w czasie ich użytkowania poddane kontroli co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działanie czynników występujących podczas użytkowania obiektu. Następnie Dyrektor RZGW wskazał na wyniki przeprowadzonych kontroli rocznych¹⁰²; z 2015 r., 2016 r. i 2017 r. z okresu kiedy administratorem obiektu był ŚZMiUW.

W dalszej treści wyjaśnień Dyrektor RZGW podał, że jako nowy administrator zbiornika w 2018 roku RZGW zleciło przeprowadzenie badań i obliczeń geotechnicznych mających na celu określenie utraty stateczności korpusu zapory w Wilkowicach. Następnie Dyrektor zreferował przebieg kontroli i postępowania administracyjnego, które zakończyło się wydaniem decyzji ŚWINB, nakazującej rozbiórkę obiektu (75/19 z 6 czerwca 2019 r.)

W podsumowaniu Dyrektor stwierdził, że zdaniem PGW WP wykluczonym stało się dalsze utrzymywanie zarządzania problemami obiektu na poziomie usterek, nieustannego poszukiwania sposobów na likwidację skutków, trudnych do stwierdzenia błędów, w sytuacji permanentnego zagrożenia dla ludzi w zasięgu oddziaływania potencjalnej katastrofy obiektu. Mając na uwadze nieokreślone skutki kilkuletniego oddziaływania destrukcyjnych przepływów i sufozji w korpusie zapory, oraz nieustalone przyczyny ucieczek wody z czaszy zbiornika, a także stwierdzonym, niewytłumaczalnym rozkładem ciśnień piezometrycznych w korpusie, zdaniem PGW WP należało podjąć radykalne kroki zapobiegawcze, w odniesieniu do zagrożeń jakie mogą się spotęgować w okresach podwyższonych stanów wód czy powodzi. Decyzję o rozbiórce podjął ŚWINB w dniu 6 czerwca 2019 r. i wdrażając procedurę rozbiórki nieużytkowanego obiektu w trybie art. 67 Prawa budowlanego.

(akta kontroli str. 542-560)

W sprawie podjęcia decyzji o rozbiórce Zapory były Dyrektor RZGW, który sygnował podpisem korespondencję ws. zajęcia stanowiska o braku celowości utrzymywania przedmiotowego obiektu budowlanego (dot. korespondencji skierowanej do ŚWINB w Katowicach, odpowiednio w dniu 11 i 20 marca 2019 r.) wskazał, że w sprawie

¹⁰⁰ Dz. U. Nr 198, poz. 2043

¹⁰¹ Decyzją nr DON.7100.152.2019.WEJ. Główny Inspektorat Nadzoru Budowlanego 27 września uchylił decyzję nr 75/19 z 6 czerwca 2019 r. ŚWINB w części określającej termin rozpoczęcia robót na dzień 1 października 2019 r. i w tej części orzekł o wyznaczeniu nowego terminu na dzień 1 grudnia 2019 r. (w pozostałej części decyzję utrzymano w mocy)

¹⁰² Omówione w części pierwszej – kalendarium wydarzeń związanych z budową zbiornika.

Należy uwzględnić szereg aspektów, których co do zasady mogą nie pamiętać, lub w sposób bardzo szczegółowy oraz rzetelny odtworzyć z uwagi na czas, który upłynął od owego zdarzenia a przede wszystkim brak dostępu do pełnej dokumentacji sprawy, która to była skrupulatnie i rzetelnie archiwizowana w jednostce, w której na ten czas pełniłem funkcję Dyrektora (...). W podsumowaniu b. Dyrektor stwierdził, że czasookres obejmujący powyższe obfitował w kontrole OTKZ, zgłoszenia do organów ścigania, w tym Policji, Prokuratury, etc. Szereg stosownych dokumentów potwierdzających powyższe w dużym stopniu uszczegółowienia znaleźć można w samej jednostce RZGW. Konkludując odpowiedź na zadane pytanie należy uznać, iż decyzja o odstąpieniu naprawy zbiornika była poprzedzana szeregiem analiz finansowo-ekonomicznych a przede wszystkim merytorycznych przy szczególnym uwzględnieniu faktem i okolicznościami, iż zarządzamy środkami publicznymi i jakiegokolwiek nieprawidłowości czy też wątpliwości w tej kwestii nie mogą mieć absolutnie miejsca.

(akta kontroli str. 587-590)

W dniu 14 maja 2018 r. RZGW złożył do Prokuratury Okręgowej w Katowicach zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa na szkodę Skarbu Państwa polegającego na niedopełnieniu obowiązków na etapie przygotowania (w szczególności nierzetelnych badań geologicznych) tj. o czyn z art. 231 i 296 kk, spowodowania bezpośredniego niebezpieczeństwa zdarzenia w postaci realnej katastrofy budowlanej Inwestycji tj. o czyn z art. 164 kk, w związku z art. 163 kk, niedopełnienia obowiązków wynikających z zapisów zawartych w ocenach stanu technicznego, protokołach okresowej kontroli oraz instrukcjach obiektowych, w zakresie utrzymania i eksploatacji Inwestycji, skutkujących wzrostem zagrożenia i dla mieszkańców oraz mienia Gminy, tj. o czyn z art. 231 kk, niedopełnienie obowiązków w zakresie wytycznych wynikających z rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa przez scalanie gruntów" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013¹⁰³, tj. o czyn z art. 231 i 296 kk oraz niedopełnienie obowiązków w zakresie wydatkowania środków publicznych w trakcie rozliczenia realizowanego w 2017 r. zadania sporządzenia Oceny, tj. o czyn z art. 231 i 296 kk.

Postanowieniem Prokuratury Okręgowej w Bielsku-Białej z 24 września 2019 r. umorzono śledztwo wobec braku znamion czynu zabronionego oraz wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu.

(akta kontroli str. 852-873)

W zakresie rozbiórki obiektu, szczegółowym badaniem kontrolnym w zakresie zamówień publicznych objęto dwa zadania: Opracowanie dokumentacji na rozbiórkę dla zadania pn.: „Rozbiórka Zbiornika Wodnego Wilkówka”¹⁰⁴ oraz „Rozbiórka Zbiornika Wodnego Wilkówka”¹⁰⁵. Badanie nie wykazało nieprawidłowości. Poniżej przywołano informacje na ten temat:

RZGW ogłosił 28 maja 2020 r. postępowanie w trybie przetargu nieograniczonego celem wyboru wykonawcy zadania Opracowania dokumentacji, ustalając jako kryteria oceny ofert: cenę ofertową brutto (60%) oraz doświadczenie projektanta (40%). Oferty złożyło dwóch wykonawców, a najkorzystniejszą ofertę złożył podmiot, którego oferta uzyskała największą liczbę punktów.

¹⁰³ Dz. U. z 2016 r. poz. 161.

¹⁰⁴ Dalej: „Opracowanie dokumentacji”.

¹⁰⁵ Dalej: „Rozbiórka”.

W wyniku prawidłowo przeprowadzonego przetargu nieograniczonego¹⁰⁶ RZGW zawarł 24 czerwca 2020 r. umowę¹⁰⁷ z firmą „P” na wykonanie ww. dokumentacji wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych (ostatecznych) w terminie do 30 listopada 2020 r. (przy uwzględnieniu terminów pośrednich) oraz pełnienia nadzoru autorskiego. Wynagrodzenie ryczałtowe za wykonanie całości przedmiotu umowy ustalono w oparciu o złożoną ofertę na 369,1 tys. zł.

W wyniku prawidłowo przeprowadzonego przetargu nieograniczonego¹⁰⁸ RZGW zawarł 25 października 2021 r. umowę¹⁰⁹ z firmą „D” na wykonanie prac na ww. zadaniu¹¹⁰ w terminie do czterech miesięcy od dnia podpisania umowy w zakresie podstawowym oraz w terminie do pięciu miesięcy w zakresie podstawowym oraz w zakresie skorzystania z prawa opcji¹¹¹. Prawo opcji polegać będzie na zleceniu prac regulacyjnych wraz z zabudową bystrotoków na potoku Wilkówka¹¹². Zamawiający przewidywał skorzystanie z prawa opcji na wypadek gdy w terminie do 4 miesięcy w Aneksie od dnia zawarcia umowy otrzyma prawomocną decyzję o pozwoleniu na budowę dotyczącą regulacji potoku Wilkówka. Wynagrodzenie za wykonanie zakresu podstawowego ustalono na 1 965,7 tys. zł, a wraz z skorzystaniem z prawa opcji na 2 640,1 tys. zł.

Zamawiający 15 marca 2022 r. po terminie dłuższym niż cztery miesiące złożył oświadczenia o skorzystaniu z prawa opcji w związku z otrzymaniem prawomocnej decyzji pozwolenia na budowę¹¹³ Regulacji. Protokół przekazania terenu i placu budowy spisano 22 marca 2022 r.

(akta kontroli str. 874-1024)

Odwołania i skargi złożone przez Gminę nie wpłynęły na wstrzymanie ww. decyzji rozbiórkowej ŚWINB i 11 czerwca 2021 r. Naczelny Sąd Administracyjny¹¹⁴, po rozpoznaniu skargi kasacyjnej Gminy, (na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 1 grudnia 2020 r., sygn. akt VII SA/Wa 2704/19, w sprawie ze skarg Spółki Wodociągowej z siedzibą w Wilkowicach i Gminy na decyzję Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Warszawie¹¹⁵ w przedmiocie nakazu rozbiórki) postanowił odmówić wstrzymania wykonania zaskarżonej decyzji GINB z 27 września 2019 r., znak: DON.7100.152.2019.WEJ (postanowienie, sygn. akt II OSK 1009/21). Wobec powyższego zmieniona przez GINB decyzja ŚWINB nr 75/19, znak: WI-OIT.7741.2.2016.BK1, z 6 czerwca 2019 r. była podstawą do rozbiórki zapory.

(akta kontroli str. 771-806)

W trakcie prowadzenia prac rozbiórkowych (24 marca 2022 r.) po rozpoznaniu skargi kasacyjnej Gminy NSA uchylił¹¹⁶ zaskarżony wyrok oraz decyzję i utrzymaną nią w mocy decyzję GINB nr 75/19. Decyzją nr 96/22 z 28 lipca 2022 r. ŚWINB umorzył¹¹⁷ postępowanie w sprawie stanu technicznego zapory, po przeprowadzonych oględzinach w dniu 16 maja 2022 r., w trakcie których stwierdzono zaawansowanie

¹⁰⁶ Nr GL.ROZ.281.61.2020.MPS.

¹⁰⁷ Nr GL.ROZ.281.61.2020.MPS.

¹⁰⁸ Nr GL.ROZ.2810.36.2021.MPS.

¹⁰⁹ Nr GL.ROZ.2810.36.2021.MPS.

¹¹⁰ Dalej: „Rozbiórka”.

¹¹¹ Termin wykonania przedmiotu zamówienia w ramach prawa opcji w terminie do jednego miesiąca

¹¹² Dalej: „Regulacja”.

¹¹³ Nr 7/22 z 23 lutego 2022 r.

¹¹⁴ Dalej: „NSA”.

¹¹⁵ Dalej: „GINB”.

¹¹⁶ Sygn. Akt II OSK 1009/21 z 24 marca 2022 r.

¹¹⁷ Na podstawie art. 105 § 1 Kpa jako bezprzedmiotowe z uwagi na rozbiórkę obiektu, którego stan techniczny był przedmiotem postępowania.

robót rozbiórkowych zapory na ok 90% całkowitą rozbiórkę m.in. budowli przelewowo-upustowej

(akta kontroli str. 807-828)

RZGW Zarząd Zlewni w Katowicach 9 listopada 2021 r. zlecił¹¹⁸ usługę pełnienia wielobranżowej funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego nad realizacją inwestycji Rozbiórka Zbiornika wodnego Wilkówka z przewidywanym terminem zakończenia robót budowlanych 25 lutego 2022 r.za kwotę brutto 36,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 1025-1026)

Wykonawca Rozbiórki 24 maja 2022 r. zgłosił zakończenie i gotowość robót do odbioru. Odbioru końcowego dokonano 3 czerwca 2022 r., a w protokole zapisano m.in. termin wykonania robót (zakres podstawowy) od 4 listopad 2021 r. do 24 maja 2022 r. wartość wykonanych robót na 1 965,7 tys. zł. Zawiadomienie o zakończeniu budowy złożono do ŚWINB 22 czerwca 2022 r. W dniu 30 czerwca spisano protokół z przeprowadzonej likwidacji środka trwałego – zbiornika na cieku Wilkówka.

Również 3 czerwca 2022 r. dokonano odbioru dla zakresu rozszerzonego (Regulacji), a w protokole zapisano m.in. termin wykonania od 22 marca 2022 r. do 24 maja 2022 r. oraz wartość wykonanych robót 674,4 tys. zł. W zaleceniach zapisano konieczność poprawy narzutu kamiennego na wlocie do kanału odprowadzającego na wypadzie pierwszego gurtu (murek). Ogółem koszty rozbiórki¹¹⁹ wyniosły 3 081,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 1021-1024)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W ocenie NIK, prawidłowa eksploatacja Zbiornika ze względu na nieodpowiedni stan techniczny obiektu była niemożliwa. W trakcie całego okresu użytkowania istniało potencjalne zagrożenie katastrofą budowlaną wobec braku stateczności korpusu zapory i prawego zbocza. Co więcej samonapełnianie się zbiornika przy ulewnych deszczach powodowało zagrożenie dla okolicznych mieszkańców.

W świetle powyższych faktów, a także wobec skomplikowanego i kosztownego sposobu ewentualnego usunięcia wad obiektu przy jednoczesnym braku pewności o powodzeniu tego przedsięwzięcia, decyzja o rozbiórce Zbiornika była racjonalna. NIK zwraca przy tym uwagę, że w ocenie organów nadzoru budowlanego obiekt nie nadawał się do remontu z przyczyn technicznych.

IV. Uwagi i wnioski

Wobec faktu, że nieprawidłowości i fakty opisane w nin. wystąpieniu dotyczą działalności podmiotu, który nie realizuje już przedmiotowych zadań, NIK odstępuje od formułowania uwag i wniosków w tym zakresie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

¹¹⁸ Umowa nr GL.ROZ.2811.274.2021.30E.

¹¹⁹ Nadzoru, projektu i prac budowlanych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 sierpnia 2023 r.

Kontroler
Wojciech Graca
Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....